కాంగ్రెసు విజయము

గ్రంథకర్తలు:

ఉభయభాషాప్రవీణ

జాస్తి వేంకటనరసయ్య,

విద్వాన్

భూశిపాళ వేంకటసుబ్రహ్మణ్యము, బి. ఏ.,

చిలకలూరిపేట. (గుంటూరు జిల్లా)

ప్రచురణ:

లక్ష్మీ హిందీ విద్యాలయము

చిలకలూరిపేట.

ప్రథమ ముద్రణ

—1945 జనవరి.

ద్వితీయ ముద్రణ

—1956 ఆగష్టు.

వెల ఒక రూపాయి

సర్వోదయ (పవర్) ప్రెస్ - చిలకలూరిపేట.

అభిప్రాయములు

ఈ నాటకపు నడక, మాటలు, పద్యాలు అన్నియు ఈనాటి విప్లవయుగపు వడిని, వేడిని, ఉత్సాహమును ప్రకటించుచున్నవి. గ్రంథకర్తలు దేశభక్తులు. జైలునకుపోయి వచ్చిరి. గాంధిజీపంథానువర్తులు. స్వాతంత్ర్య వీరులు. స్వరాజ్య కాంక్షులు. వారే కవీశ్వరులై యుండుటయు జాతీయోద్యమపు అదృష్టము.

ఈ పుస్తకము మన స్వాతంత్ర్య సంపాదనాప్రయత్నమును బలపరచుననే విశ్వాసము నాకు గలదు.

నిడుబ్రోలు
26—12—1945.

ఆచార్య రంగ.

మామూలు దృశ్యములు చిత్రలేఖనమందు చూచునపుడు అమిత సౌందర్యమును దాల్చును.

మామూలు భావములు [illegible]ర్యయుతమగు నాటకరూపమున ప్రదర్శింపబడి[illegible]పుడు ఎంతయో ఉద్రేకజనకముగా నుండును. ఇట్టి యత్నమునకు గ్రంథకర్తలు పూనుకొని జయమును పొందిరి.

బందరు
4—2—1946.

భోగరాజు పట్టాభిసీతారామయ్య.

పరిచయము

ఈ రచయితలిద్దఱు దేశభాషాసేవల చేయుచున్నారు. శ్రీ ధూళిపాళ వేంకట సుబ్రహ్మణ్యముగారు జాతీయాభిలాషులు. నిరాడంబర జీవనులు. ఖాజీపాలెము వాస్తవ్యులు. కర్మయోగులు. శ్రీ జాస్తి వేంకటనరసయ్యగారు మ్యా. గ్రామవాసులు. తెలుగు పండితులు. ఇద్దఱు హిందూస్తానీ నేర్చుకొనినారు.

ఈ నాటకమందు 60 ఏండ్ల కాంగ్రెసు చరిత్ర సంగ్రహింపబడినది. ప్రతి రంగము సంవత్సరముతో చూపబడినది. 1. సంస్కరణాంకము, 2. సంపూర్ణ స్వరాజ్యాంకము, 3. ప్రజావిప్లవాంకము అను మూడంకములతో పద్యగేయములతో నొప్పుచున్నది. ఇట్టి నాటకము ఆంధ్రభాషలో లేదని చెప్పవచ్చును. ఇది ప్రచారమునకు మిక్కిలి తోడ్పడును. ఆంధ్రులు ఈ నాటకమును అభిమానించి ప్రదర్శించి ప్రచారమునకుదెచ్చి వీరిచే నిట్టి గ్రంథము లింకను వ్రాయించెదరని నమ్ముచున్నాను. దీనిని ఇతర భాషలలోనికి అనువాదము జేయదలచి యున్నారు. ప్రజారాజ్యము, జయభేరి మొదలగు పెక్కు జాతీయ గ్రంథములను రచించిరి.

ఇప్పుడు చిలకలూరిపేట హైస్కూలులో ఉపాధ్యాయులై యున్నారు.

పెదపూడి,
తెనాలి తాలూకా
(గుంటూరు జిల్లా.)

ఇట్లు,
శరణు రామకోటయ్య.
2—1—1946

కాంగ్రెసు విజయము

1. సంస్కరణాంకము
(1885–1929)

రంగము ౧ (1904-5)

ప్రదేశము : ఆనందభవనము   ప్రవేశము : జవాహర్లాలు

(విద్యార్థి వేషమున, పత్రిక చదువుచు)

జవ: గీ. అరయుఁగ జపాను బలమెంత? అదియు నేఁడు
రష్యనూ బలాల ఢీకొనె రణమునందు;
వేడిరక్తంబు ప్రవహించు వీరతతికి
ధర్మసంస్థాపనంబు కర్తవ్యమె కద!

ఔరా! సామ్రాజ్యక్షుధ కెంత యాహార మిడినను తృప్తి నొందదు కదా!

బ్రూక్సు : (ప్రవేశించి) జవహార్! ఏదియో యాలోచించు చున్నావు?

జవ : నమస్తే! గురూజీ! దయచేయుఁడు.

బ్రూక్స్ : జవహార్ ! ఈ దినమింత కోపముగ నున్నావేమి?
జవ : కోపముకులేదుస్వామీ ! పరధనాపహరణకాంక్షచే బలవంతులు బలహీనులపైఁబడి వారిస్వేచ్ఛ నపహరించి వారిని బానిసలుగ నొనరించు రాక్షసకృత్యములు నాకు హృదయావేదన కలిగించుచున్నవి.
బ్రూక్స్ : ఓహో ! రష్యనులు మంచూరియాపై యుద్ధమునకు వచ్చుటయా ?
జవ : అవునుస్వామీ ! తన సామ్రాజ్యతృష్ణకు పాశ్చాత్యదేశములనెల్ల కబళించిన రష్యన్ సామ్రాజ్యము, అంతటితో తనివినొందక ప్రాగ్దేశములనుగూడ నెగబ్రాక చూచుచున్నది. అట్టితరి చెంతనున్న చైనాదేశాధీశుఁడు బలహీనుఁడై మిన్నకున్నను, జపానువారు మాత్రము మహాధైర్యమునపోరాడి పశ్చిమదేశముల బాఱినుండి మంచూరియాను రక్షించిరి. వారి సాహస మపారము.
బ్రూక్స్ : (తనలో) అహా ! ఈ బాలకునియం దెంతటి స్వాతంత్ర్యవాంఛకనుపట్టుచున్నది. ఈతఁడు గొప్పనాయకుఁడు కాఁగల లక్షణములు కనబడుచున్నవి. ఇట్టి స్వాతంత్ర్యవాంఛనే వీనియందు పెంపొందించెదగాక! (ప్రకాశముగా) జవాహర్! సామ్రాజ్యవాదము, సామ్రాజ్యతృష్ణ యనుచుంటివే, అదియేమి?
జవ : గురుదేవ్! అడిగితిరిగాన చెప్పఁదలఁచితిని. ఉదారాశయులుగాన నా పలుకులకు కినియకుందురుగాక ! మీ బ్రిటిీవారు మా భారతభూమిని పాలించుచున్నారుగదా! ఇది సామ్రాజ్యతృష్ణగాక మఱియేమి?

బ్రూక్స్ : అంతఃకలహములతో చీకాకుచెందిన ప్రజలనందఱి నేకముచేసి సౌకర్యముల గలిగించుట సామ్రాజ్యతృష్ణ యగునా ?

జవ : కాని, "ఎంతసుపరిపాలనమైనను, స్వపరిపాలనకు సాటి కాఁజాలదు" అను బ్రిటిషు లిబరల్ ప్రధాని సర్ హెన్రీ కేంబెల్ బానర్మన్‌గారి సుభాషితమును మొన్న మీరే గద నాకు చెప్పితిరి.

బ్రూక్స్ : ఓహో ! ఎంతటి జ్ఞాపకశక్తి ! (ప్రక్కకుఁజూచి) అరుగో ! మీ నాయనగారు వచ్చుచున్నారు.

మోతీలాల్ : (చిఱునవ్వుతో ప్రవేశించి) ఓహో! గురుశిష్యు లేదియో సంభాషించు కొనుచున్నారే?

బ్రూక్స్ : ఏమియులేదు. మనపిల్లవాఁడు మంచి చుఱుకైన వాఁడు. రాచకీయ విజ్ఞానమును గ్రహించుచున్నాఁడు.

మోతీ : రాజకీయములే నేర్పుచున్నారా? అటులైన మీకే మోసము తెచ్చునేమో. (అని నవ్వును)

బ్రూక్స్ : ఏమిజరిగినను ఉపాధ్యాయుఁడు తన శిష్యులను మాత్రము మోసగించరాదు, సత్యమును మరుగుపఱచరాదు. తన లాభమునకు వారిని బలిసీయరాదు. కోమలములగు వారి మనములయందు సత్యబీజములనే నాటవలెనుగాని, విషబీజములకు తావీయరాదు.

మోతీ : మీరు చాల ఉదారచరితులు. మీ ధార్మికతాదృష్టి స్వసంఘ శ్రేయమును గూడ నతిక్రమించి ప్రసరించు చున్నది.

బాబూ ! గురువుగారు పూజ్యులు. వారి బోధనా

జ్యోతిచే నా హృదయకుహరాంతరాళముల వెలుఁగు ప్రసరించు చున్నది.

బ్రూక్స్ : పండిట్‌జీ! ఈయేడు కాంగ్రెసు మహాసభ కాశీలో శ్రీగోపాలకృష్ణ గోఖలేగారి యధ్యక్షతను జరుగునుకదా!

మోతీ : అవును. వారు విద్యాసేవలయం దారితేరినవారు. అంతేకాదు. గతమూఁడు సంవత్సరములనుండి కేంద్ర శాసన సభా సభ్యులుగా నుండి ఆదాయవ్యయచర్చల యందు ప్రభుత్వ విధానమును తన నిశిత విమర్శనాపటి మమునకు గురిచేసిన మేటి మేధావి! భారత జాతీయత మూర్తీభవించిన వ్యక్తి.

జన : బాబు! ఈ సంవత్సరమున జరిగినది ఇరువది యొకటవ కాంగ్రెసని ప్రకటించినారే!

మోతీ : నిజము. 'కాంగ్రెసు' అనుపేర అఖిలభారత జాతీయ సంస్థ 28 డిసెంబరు 1885న ఎ.ఓ. హ్యూమ్ అనురిటైర్డు ఐ. సి. యస్. ఆంగ్లోద్యోగిచేతను, దాదాభాయినౌరోజి చేతను స్థాపించఁబడినది. నీవు14-11-1889న జన్మించితివి. అనగా నీ కన్న కాంగ్రెసు నాలుగేండ్లు పెద్దది.

బ్రూక్స్ : నాఁటి వాతావరణములో అట్టి సంస్థ స్థాపించుట అవసరమే యయినది.

మోతీ : అవును 1857 న సిపాయీల తిరుగుబాటు జరిగిన నాఁటినుండియు ప్రజలలో స్వాతంత్ర్యవాంఛ యంకురించి నది. తదుపరి ప్రభుత్వ విధానము వలన ప్రజలలో అసం తృప్తి, అశాంతి ప్రబలినవి. ఆ యశాంతికారణముగా మన సంయుక్తరాష్ట్రములందు రహస్య సంఘాలుహింసా విధా నమును అతినిగూఢముగా నవలంబించినవి.

బ్రూక్స్. దేశము సర్వవిధముల గొప్పదశను పొందవలెనన్న దేశస్థులు విద్యావంతులుకావలెను. ఇందుకొఱకే హ్యూం గారు పాటుపడిరి.

జవ : విద్యయనఁగా ఆంగ్లవిద్యయనియా తమయభిప్రాయము?

బ్రూక్స్ : కాదు విజ్ఞానాభివృద్ధి కలిగించునదియే విద్య. అట్టి విద్యయే ప్రజలకవసరము. మన జవహారునట్టి ఉన్నత విద్యకు పంపవలయును.

మోతీ : అవును, అదియే అనుకొనుచుంటిని. విదేశమునకు పంపిన విశేషవిజ్ఞానము నార్జించుట కవకాశములు మెండు కదా! అందును పాశ్చాత్త్యుల కార్యశూరత, సాహసము, క్రమశిక్షణ అనుకరణీయములు. పై వారమున నేను కుటుంబ సహితముగా ఆంగ్లదేశమేగి 'హారో' నగరమున పాఠశాల యందు వీనిని జేర్పించి వచ్చెదను.

బ్రూక్స్ : మంచిది. ఆ ప్రయత్నమున నుండుఁడు. నే నింక వెళ్ళి వచ్చెదను.

మోతీ : పోదమురండు. (నిష్క్రమింతురు)

జవ : జన్మభూమిని వదలి పరదేశమునకు పోవుటకష్టముగనే యున్నది. ఆంగ్లభూమియందు ప్రజలు మద్యపానరతు లనియు, స్త్రీలు స్వేచ్ఛాసంచారిణులు అనియు వింటిని. అచట ఎట్లు మెలగుదునో ! (ఆలోచించి)మోహన్‌దాస్ కరంచంద్ గాంధీగారు మహిళను, మద్యమును, మాంసమును ముట్టనని ఆంగ్లదేశము పోవునపుడు శపథముచేసి నఁట. నాకదియే ఆదర్శమగుగాక !

ఉ. ఏనను బోదు నాంగ్లభువి, కచ్చటి యున్నతవిద్యమాటయె
ట్లైనను, వారిదేశములయందు వెలుంగు స్వతంత్రతాద్యుతిన్
గానఁగవచ్చు, ఆపయిని కార్యవిధానము మిత్రవర్గసం
ధానుఁడనై రచింతు వసుధాస్థలి భారతికీర్తి నిండఁగా.

రంగము ౨. (1910)

ప్రదేశము : లండనులో నొకగది.

ప్రవేశము : జవాహర్‌లాలు, ఖాన్‌సాహెబ్.

జవ : వందేమాతరం (అని పాడుచుండును)

హెరాల్డ్‌లాస్కీ : (ప్రవేశించి) జవాహర్ ! ఏదియో పాడు
చున్నావే? ఏదీ మరల పాడుము.

జవ : వందేమాతరం

సుజలాం సుఫలాం మలయజశీతలాం
సస్యశ్యామలాం మాతరం ॥వందే॥
శుభ్రజ్యోత్స్నపులకిత యామినీం
ఫుల్లకుసుమిత ద్రుమదళశోభినీం
సుహాసినీం సుమధురభాషిణీం
సుఖదాం వరదాం మాతరం ॥వందే॥
సుజలాం, సుఫలాం, మలయజ శీతలాం.
సస్యశ్యామలాం మాతరం ॥వందే॥

లాస్కీ : సరియేకాని మీదేశమందలి గడబిడ యేమి ?

ఖాన్ : అది మీ దేశస్థుల పరిపాలనా ఫలితమే స్వామీ !

లాస్కీ : కాని, మీ దేశస్థులు రాజద్రోహులయి పాలకులవ

హత్యలు గావించుట మిక్కిలిదోషము.

ఖాన్ : నీవు మా దేశపరిస్థితుల విచారించిన దేశములోని వారెల్ల ఇంకను ప్రభుత్వముపై తిరుగుబాటుల చేయ లేదని యడుగుదువు.

లాస్కీ : కాని, నిజమే దేశమున జరిగిన దారుణహింసను జూచి యుంటిమికదా! బహిరంగ సభలోనే మదనలాల్ ఢీంగ్రా యను యువకుండు సర్ కర్జన్ వైలీని హత్యగావించెనుగదా!

జవ : అవును హత్యగావించుట దోషమే. కాని అట్టిస్థితికి వారిని తెచ్చుట మిక్కిలి దోషము. అతిభీరువగు పిల్లి సైతము మూలకు తరుమబడి బాధింపబడినపుడు గత్యంత రములేమి ఎదురుతిరుగుట సహజము. అందు రాజ ద్రోహములేదు. అసలు రాజన నెట్టివాడు? రాజునకును ప్రజలకును సంబంధమెట్టిది?

లాస్కీ : ఓహో! సామ్యవాదసిద్ధాంతములు చెప్పుచుంటివా? ఆ సామ్యవాదము ప్రపంచమంతటు వ్యాపించిన మానవు లెల్ల దేవతలగుదురు. అట్టి శుభసమయమునకేగదా మన మెదురు చూచుచుంటిమి.

ఖాన్ : తమ యధికారమును స్థిరపరచుకొనుటకే బ్రిటీషు వారు యత్నించుచున్నారు. లేకున్న బంగాళమును హిందూ ముస్లిము రాష్ట్రములుగా విభజింపనేల! హిందూ ముస్లిములు తమను వేఱుచేయవలదని నేడు ప్రతిఘటించుచున్నారు. అట్టివారిని పాలకులు తమ దమన నీతిచే నిర్బంధించుచున్నారు. తుదకు విద్యార్థు లనుగూడ శిక్షించుచున్నారు.

జన : మా దేశమున స్వాతంత్ర్య సముపార్జనకు నూతన చైతన్యము ప్రజలయందు ప్రబలినది. భారతజాతీయ సంస్థయగు కాంగ్రెసు మితవాదతత్త్వపూరితమై ప్రార్థనలు చేయుచున్నను, యువకులలో జాతీయభావ ముదయించినది. ఇపుడు నేను పాడిన ఈ 'వందేమాతర' మను గీతమునే పాడినందులకు శ్రీబాలగంగాధర తిలకు మహాశయునకు ఆరువత్సరములు ద్వీపాంతరవాసశిక్ష, ఆంధ్రదేశమున శ్రీ గాడిచర్ల హరిసర్వోత్తమరావునకు మూడు వత్సరముల కఠిన నరకము ప్రాప్తించినది.

లాస్కీ: అయిన మీదేశమున మతవిభేదములు లేవా?

ఖాన్: చూచుచునే అట్లనెద వేల! ఇచటనున్న హిందూమహమ్మదీయులము సోదరులవలె మెలగుటలేదా! మతములు వేరైన మానవత్వ మేల వేరగును!

జన: అసలీ మతకక్షలు ప్రభుత్వముచే ప్రేరేపింపఁబడుచున్నవి. మొదట 1888 లో పశ్చిమోత్తర రాష్ట్రముల గవర్నరగు సర్ ఆక్లండుకాల్విన్, కాంగ్రెసుకు మహమ్మదీయులు వ్యతిరేకు లను భావము వ్యాపింపచేయుటకు ప్రయత్నించెను. కాని వాని యాటలు సాగలేదు.

లాస్కీ: సరియే, మనము పెద్దదూరమైన వెనుక విశ్వమానవ కళ్యాణమునకై ప్రపంచ ప్రజాస్వామిక మేర్పరుప కృషి యొనర్చెదము.

జన: మంచిది. మన స్నేహము వృద్ధియగుచు నుండుగాక. ఇఁక పోవుదము. (నిష్క్రమింతురు)

రంగము ౩. (1918)

ప్రదేశము: ఆనందభవనోద్యానవనము. ప్రవేశము: కమల

కమల: (కీర్తన)

భారతజాతికి ముక్తిలేదా !
దాసిసత్వ మింక తొలఁగఁగబోదా! ||భా||
శుకపిక సంతతి శోభల మీఱఁగ
వికవిక స్వేచ్ఛల విజ్ఞప్తిగుగతి
సకల విధంబుల స్వాతంత్ర్యముతో
ఇఁక నీదేశం బెన్నటి కలరునో ||భార||

జవ: (ప్రవేశించి) ఆహా! నా గృహలక్ష్మియు, దేశస్వాతంత్ర్యమునే వాంఛించుచున్నది. తండ్రీ! నా మనోభావములకుఁ దగిన సతీమణిని గూర్చితివి. ధన్యుఁడను కమలా!

కమ: ఓహో! భారతదేశపు భాగ్యదేవత లగు వీర జవాహరులా! స్వాగతము! రండు!

జవ: కమలా! నేఁ డింత యాలసించితి వేల ?

కమ: మఱి మా "హోంరూలు"ను నిర్వర్తించి రా వలదా?

జవ: నీవు మఱియొక 'హోంరూలు'ను స్థాపించితివా ఏమి?

కమ: నేను స్థాపించినదేమి? భారతగృహిణికి 'గృహపరిపాలన' జన్మహక్కే కదా!

జవ: ఓహో! నీవు గృహపాలనవిషయమా మాట్లాడునది. ఎంతదొడ్డ ఇల్లాలివి!

కమ: మఱి మీరు మాట్లాడునది బీసెంటుగారి 'హోంరూలు లీగు' విషయమా? అదియైనను స్త్రీ స్థాపించినదే.

జవ: స్థాపించినది స్త్రీయే. కాని పురుషసహాకారముగూడ నవసరాలేదు సుమా!

కమ: ఈ సంఘమునకు 'హోంరూలు' అనియేల పేరిడెనో?

జవ: 'హోంరూలు' అన గృహపరిపాలనగదా! నీకీ యానంద భవనమే ప్రాణమయిన నాకు భారతదేశమే గృహము నా ఇంటిలోని సంతానమువలె. దేశప్రజయంతయు నా సంతానమే. 'హోంరూలులీగ'న స్వపరిపాలనా సంఘమని యర్థము.

కమ: ఆ పేరు నాడు ఐర్లాండు దేశస్థులదిగదా!

జవ: వారు దేశమున నీ పేరున సంఘమును స్థాపించియే స్వాతంత్ర్యమునకుఁ బోరాడిరి. దానినే యిచట అనుకరించిన దాననుమాత్ర.

కమ: అమ్మా! మీవంటి వనిత గాకున్న ఆసేతుహిమాచలపర్యంత భారతదేశము నుఱ్ఱూతలూగించగలదా? మఱి స్త్రీలు అబలలు అనుచుందురే?

జవ: స్త్రీలు అబలలా? వారు శక్తిస్వరూపలు. తలంచుకొన్న ప్రపంచమును గుప్పిట పట్టజాలుదురు. బిసెంటమ్మగారి 'న్యూఇండియా' పత్రికను చదివియుంటివి గదా!

కమ: చదివితిని. ఆమె వ్యాసముల నామూలాగ్రముగ చదువుచుందుదానను. ఆప్రతిభ యన్యులకులేదు. ఆమెను 1917 సంవత్సరము జూన్ మాసమున ఉదకమండలమున నిర్బంధించినప్పుడు దేశమున కలిగిన యలజడియే యామె శక్తికి నిదర్శనము.

జవ: అదియేకాదు. ఆంగ్లదేశము మొదటి ప్రపంచయుద్ధ

మున జిక్కి యుక్కిరిబిక్కిరి యగుచున్నను, బిసెంటుగారి తీవ్రాందోళనాఫలితముచే ఆంగ్లప్రభుత్వము గమనింపవలసి వచ్చినది. మాంటేగు ఇండియాకార్యదర్శిగా నియమింప బడెను. స్వాతంత్ర్యపోరాటవీరులు గావింప బడిరి. "క్రమబద్ధమైన పరిపాలన భారతదేశానికి ఒసంగ బడు"ననికొన్ని రాజ్యాంగసంస్కారాలనుగూడ నొసర్చెను.

కమ: చూచితిరా స్త్రీలప్రతిభ! మా సహకారము లేక మీరు భారతస్వాతంత్ర్యమును సాధింపగలరా?

జన: కమలా! మీసహకారమే కాదు. మీరే భవిష్యద్భారతావని నుద్ధరింపగల రని నావిశ్వాసము.

కమ: అదుగో! మన విజయమ్మ వచ్చుచున్నది.

విజ: (ప్రవేశించి) అన్నయ్యా! మావదినగారికి వారిఢిల్లీ మీద మక్కువ తీరినట్లులేదు.

కమ: విజయమ్మా! తొందరపడకు. పుట్టినింట మీద ప్రేమ ఎవరికైనా ఉండును. జన్మభూమి మీద ప్రేమ, భక్తి, గౌరవము, అభిమానము లుండుట సహజమేగదా!

జన: కాని నేడట్టి సహజగుణముగూడ నంతరించినది. పారతంత్ర్యపిశాచము నెత్తిపైనెక్కి తాండవించుచుండ మాతృదేశభక్తి కూడ విస్మరింపబడినది. విజయా! నేడు మన దేశ మెట్టి దీనస్థితిలో నున్నదో గాంచుము. ఈ పరిపాలనా ఫలితముగా మనదేశస్థులు జాతిని, విజ్ఞానమును, పూర్వపు టౌన్నత్యమును మఱచిరి. ఇట్టి వీరియందు జాతీయతను పునః ప్రతిష్ఠించుట యెటులో? ఇదియేనాహృదయమున నెల్లపుడు ఆవేదన గలిగించుచున్నది.

జవ: స్థాపించినది స్త్రీయే. కాని పురుషసహాకారముగూడ లేకపోలేదు సుమా!

కమ: ఆ సంఘమునకు 'హోంరూలు' అనియేల పేరిడెనో?

జవ: 'హోంరూలు' అన గృహపరిపాలనగదా! నీకీ యానంద భారతమే ప్రియమయిన నామెకు భారతదేశమే గృహము నీ ఇంగిలీషువారు సంతానమయిన. దేశప్రజయంతయు నామెకు సంతానమే. 'హోంరూలులీగ'న స్వపరిపాలనా సంఘ మనియే యర్థము.

కమ: ఆ యన నామె ఐర్లాండు దేశస్థురాలుగదా!

జవ: వారిదేశమున నీ పేరున సంఘమును స్థాపించియే స్వాతంత్ర్యమునకుఁ బోరాడిరి. దానినే యిచట అనుకరించిన దానిగమాత.

కమ: అహహ! వీరవనిత గాకున్న ఆసేతుహిమాచలపర్యంత భారతదేశము నుద్ధరింత లూహించగలదా? మఱి స్త్రీలు అబలలు అనుచుందురే?

జవ: స్త్రీలు అబలలా? వారు శక్తిస్వరూపలు. తలంచుకొన్న ప్రపంచమును గుప్పిట పట్టజాలుదురు. బిసెంటమ్మ గారి 'న్యూఇండియా' పత్రికను చదివియుంటివి గదా!

కమ: చదివితిని. ఆమె వ్యాసముల నామూలాగ్రముగ చదువుచుండుదానను. ఆప్రతిభ యెవ్వరికిలేదు. ఆమెను 1917 సంవత్సరము జూన్‌మాసమున ఉదకమండలమున నిర్బంధించినప్పుడు దేశమున కలిగిన యలజడియే యామె శక్తికి నిదర్శనము.

జవ: అదియేకాదు. ఆంగ్లదేశము మొదటి ప్రపంచయుద్ధ

మున చిక్కి యుక్కిరిబిక్కిరి యగుచున్నను, బిసెంటుగారి తీవ్రాందోళనాఫలితమును ఆంగ్లప్రభుత్వము గమనింపవలసి వచ్చినది. మాంటేగు ఇండియాకార్యదర్శిగా నియమింప బడెను. స్వాతంత్ర్యవీరులు కారాగారవిముక్తులు గావింప బడిరి. "క్రమబద్ధమైన పరిపాలన భారతదేశానికి ఒసంగ బడు"నని కొన్ని రాజ్యాంగసంస్కారాలనుగూడ నొసర్చెను.

కమ: చూచితిరా స్త్రీలప్రతిభ! మా సహకారము లేక మీరు భారతస్వాతంత్ర్యమును సాధింపగలరా?

జన: కమలా! మీసహకారమే కాదు. మీరే భవిష్యద్భారతావని నుద్ధరింపగల రని నావిశ్వాసము.

కమ: అదిగో! మన విజయమ్మ వచ్చుచున్నది.

విజ: (ప్రవేశించి) అన్నయ్యా! మావదినగారికి వారిఢిల్లీ మీద మక్కువ తీరినట్లులేదు.

కమ: విజయమ్మా! తొందరపడకు. పుట్టినింట మీఁది ప్రేమ ఎవరికైనా ఉండును. జన్మభూమి మీఁద ప్రేమ, భక్తి, గౌరవము, అభిమానము లుండుట సహజమేగదా!

జన: కాని నేఁడట్టి సహజగుణముగూడ నంతరించినది. పారతంత్ర్యపిశాచము నెత్తిపైనెక్కి తాండవించుచుండ మాతృదేశభక్తి కూడ విస్మరింపబడినది. విజయా! నేఁడు మన దేశ మెట్టి దీనస్థితిలో నున్నదో గాంచుము. ఈ పరిపాలనా ఫలితముగా మనదేశస్థులు జాతిని, విజ్ఞానమును, పూర్వపు ఔన్నత్యమును మఱచిరి. ఇట్టి వీరియందు జాతీయతను పునః ప్రతిష్ఠించుట యెటులో? ఇదియే నాహృదయమున నెల్లపుడు ఆవేదన గలిగించుచున్నది.

కమ: అటు లనెద వేల? కాంగ్రెసుసంస్థ కలదుకదా!
జన: అది మితవాదుల పాలై భిక్షాపాత్రిణి నవలంబించినది. అతివాదులగు శ్రీ తిలక్, బిసెంటు, పట్టాభి మున్నగువారు దానినుండి వేరైరి.
విజ: అదియేమి అన్నయ్యా? క్రిందటి మాసముననేకదా మన యింటియందు పెద్దలను సమావేశ పఱచితివి. రెండు సంఘములు కలసిన వని, కాంగ్రెసుకు 'జై' యనియుత్సవ ములుకూడ జేసితిరిగదా!
జన: ఎట్టులో జాతీయసంఘైక్యత కలిగినదిగాని ఉత్సాహ వంత మగు కార్యక్రమము లేమిచే సంస్థ నిర్జీవప్రతిమవలె నున్నది. నేటి పారతంత్ర్యమహాసముద్రమున దురాశా ప్రేరితు లగు సామ్రాజ్యవాదులు కల్పించు తుపానులమధ్య భారతజాతీయకాంగ్రెసు నౌకను నేర్పుగా నడిపింపగల మేటినావికుఁ డెవ్వడో కదా!
కమ: మోహన్‌దాస్ కరంచంద్ గాంధీ.
జన: కమలా! చక్కనిసూచన. బీహారునందలి చాంపరాన్ జిల్లాలో కిసానుసత్యాగ్రహమును జరిపి ప్రజల బాధల మాన్పిన మేటివీరుఁ డాతఁడే! ఇఁక జరుగబోవు కాంగ్రెసు విజయనాటకమున నాతఁడే ముఖ్యపాత్ర ధరించగలఁడు.
కమ: ఔను అదిగో! నిజంబని పులుగులజంట తమకోమలం బగు మెలుంగుల నామోదమును సూచించుచున్నది.
విజ: ఇఁక నేమి! మీ జంటకూడ గమ్యమును జేర యత్నిం పుఁడు. పశ్చిమదేశముల చీఁకటిని బాప భాస్కరుఁడదే పశ్చిమమున కేగెను. మనమును పోవుదము.

జన: విజయా! ఒక్క జాతీయగీతమును బాడుము.

విజ: "జనగణ మన అధినాయక జయ హే
భారత భాగ్యవిధాతా। పంజాబు సింధుగుజరాత
మరాటా ద్రావిడ ఉత్కలవంగ। వింధ్యహిమాచల
యమునాగంగ ఉచ్ఛలజలధితరంగా। తవ శుభనామే
జాగే తవ శుభ ఆశిషమాగే॥ గాహే తవ జయగాథా
జనగణ మంగళదాయక జయహే భారతభాగ్యవిధాతా
జయజయహే జయహే జయజయ జయ జయహే"

రంగము ౪ (1921)

ప్రదేశము: ఒక భవనము

ప్రవేశము: ప్రకాశముపంతులు

ప్రకా: ఆహా! గాంధిజీ ప్రతిభ యెంతని కీర్తింతును. ఆతఁడు
సేవాసత్యముల అపరావతారమే. నిస్సంశయము.

సీ. బహునీచముగఁ జూడఁబడు దక్షిణాఫ్రికా
భారతీయుల యార్తిఁ బాపివచ్చె
యజమానులకుఁ జిక్కి యల్లాడు బీహారు
తోఁటవారల గోడు తొలఁగఁజేసె
పన్నుకై బాధింపబడుచున్న గుజరాతు
రైతులకొఱకు పోరాడి గెలిచె

ప్రకా: ఈ కోర్టులవలన మనకు లాభములేదు. ఇవి మనలను అంతఃకలహములతో కట్టివేసి బంధించుటకేర్పడిన మాయా వల్లరులు. దేశమంతయు నేడు మేల్కొనినది. బ్రిటీషు గారడీవాని మోసమునుండి వేము నేడీ మహానుభావుని దయవలన విముక్తులమైనాము; ఈతడు.

మ. చరఖానాదమె వేణుగానముగ విశ్వప్రేమ సీతాఖు లు ర్వరసర్వస్వముమారుమ్రోయునటులాలాపంబుగావించి, సు స్థిరశాంతి స్నెలకొల్పు, నేడు ఘనగాంధీనామకృష్ణుండు, క స్త్ర హింసాసురుని వ్యధించుటకు నీ చక్రంబె చక్రంబుగా.

వెం: ఈ మహాత్ముం డెవరండి?

ప్రకా: ఈయన గాంధీగారు. ఈయన మన భారతదేశము నందలి గుజరాత్ దేశమున 'పోరుబంద' రను గ్రామమున 1869 సంవత్సరము అక్టోబరు రెండవ తేదీన జన్మించిన పుణ్యమూర్తి.

మీరా: అయిన ఆయనగారు చెప్పిన దేమి!

ప్రకా: అయ్యలారా! మీరు పిచ్చివైరి తుసోదరులు. తెల్లని వన్ని పాలు, నల్లనివన్ని నీరు అనుకొందురు. దేశ మం దెంతమోసము, ఘోరము జరుగుచున్నదో మీ రెఱుంగరు.

వెంక: ఏమి జరుగుచున్నది పంతులుగారూ?

ప్రకా: పంజాబులోని దురంతములు వర్ణింప తరముగాదు. జలియనువాలా బాగున—

సీ. గర్భిణీస్త్రీలను కనికరంబును మాని
చిత్రవధలను జేసి చీల్చినారు

వేతనాలను పెంచ వేసు 'అహ్మదబాదు'
మిల్లుకూలీకోట్లం జెల్లజేసె
సీ. ప్రపంచ సత్యాగ్రహాస్త్రంబు తొడిగి మొన్న
మొన్న 'రౌలటు శాసనాల్' మూలఁద్రోసె;
భారతభూమిని ఫక్కీరుఁబోలుకొలుప
ప్రభావ మంచిక చక్రి వేసలును లేల?

అట్టి గాంధీమహాత్ముని సహచరులై దేశసేవచేయని వారిజన్మ మేల? (గాంధీపటముఁజూచుచుండును.)

(వెంకయ్య, మీరాసాహెబులు ప్రవేశము)

వెంక: అయ్యా! పంతులుగారున్నారా? (పరికించి) ఇచ్చటనే యున్నారా! దండాలండి.

మీరా: సలామయ్యా!

ప్రకా: అయ్యా! రండు. కూర్చుండుఁడు.

వెంక: అయ్యా! నాదో వ్యవహార ముందండి. ఇయిగోనండి కాగితాలు.

మీరా: నా యవహారంకూడ సిత్తగించండి.

ప్రకా: (నవ్వి) మీ వ్యవహారములు బాగుగనే యున్నవి. నా వ్యవహారము వినుఁడు.

వెంక: అదేమిటండి?

ప్రకా: నే నిఁక కోర్టునకు పోనని ప్రతినబూనితిని. ఈ వృత్తిని విసర్జించితిని.

వెంక: ఎందువలన స్వామీ?

పసిబిడ్డలనుగూడ పలురకంబులుగాను
ముక్కముక్కలుచేసి మురిసినారు
అంధవృద్ధాదుల నంగవిహీనులు
జంతుసంతివోలె చంపినారు
లాటీలు కత్తులు నీటుగాఁ ద్రిప్పుచు
గుండ్లబారులుగూడ గుప్పినారు
గీ. చుట్టుగోడలమధ్యను జుట్టవైచి
నదులపగిదిని రక్తంబు నడిపినారు
అకట! డయ్యరు పంజాబుహత్య లన్ని
మరువగాలేరు మహిలోన మనుజు లెవరు.

వెంక: ఇది ఎప్పుడు జరిగినది? మిక్కిలి ఘోరముగానున్న దే.
ప్రకా: ఎప్పుడోకాదు. 1919 ఏప్రియల్ 13వ తేదిన.
మీరా: అబ్బా! ఎంతకష్టము. ఎంతమంది నశించి నారోగదా!
ప్రకా: ఏమిచెప్పుదును. 1600 తుపాకీకాల్పులు జరిగినవి. హిందువులుగాని మహమ్మదీయులుగాని పిల్లలు పెద్దలు స్త్రీపురుషులు మొత్తము 809 మంది ప్రాణములు కోల్పోయిరి. 2000 మంది క్షతగాత్రులైరి.
వెంక: ఔరా! దుర్భరము. ఇది యంతయు ప్రభుత్వమువారే చేయించిరిగదా!
మీరా: అయితే మనమిక చూస్తూ ఊరకుండవలసినదేనా?
ప్రకా: అదిగో అందులకే శ్రీగాంధిజీ ప్రయత్నించుచున్నాఁడు. ఆయన ఆదేశానుసారము మనమందరము నడుములుబిగించి కార్యరంగమున దుముకవలెను.
వెంక: అయ్యా! మీవలె నందఱు వృత్తులమాని వేసినారా?

ప్రకా : దేశమందంతటను వేఃు లక్షలు సంపాదించు వారెల్లన్ మహాత్ముని పిలుపును విని తమతమ వృత్తుల విసర్జించినారు. అలహాబాదున మోతీలాల్, జవహర్‌లాలులు, అహమ్మదాబాదున వల్లభాయిపటేల్, పాట్నాలో రాజేంద్ర ప్రసాదు, పంజాబులో డా. కిషూ సత్యపాలులు, ఢిల్లీలో అసఫాలీ మున్నగు వారందఱీయుద్యమమున దిగిరి. ఇక మన తెలుఁగుదేశమున ఉన్నవ లక్ష్మీనారాయణ, సాంబమూర్తి, కాళేశ్వరరావు, సీతారామశాస్త్రి మొదలగు వారెల్లరు ప్లీడరీవృత్తి మానిరి. వృద్ధనాయకు లగు వెంకటప్పయ్యగారు కూడ సహాయనిరాకరణమును పూనినారు,

వెంక : అయితే మన మేమి చేయాలి?

ప్రకా : మనము గవర్నమెంటు వారి కేవిధముగనుసహాయము చేయరాదు. కోర్టులను బహిష్కరింపవలెను. పంచాయితీ కోర్టుల నేర్పరచుకొనవలెను. ఇంగ్లీషు చదువులకు మన పిల్లలను పంపరాదు. విదేశవస్త్రములను, వస్తువులను కొనరాదు. స్వదేశీపరిశ్రమలను పెంచుకొనవలెను. వాటికే చిహ్న మీ రాట్నపుచక్రము.

వెంక : చాల బాగుగనున్నది. సర్కారువారి కెట్టి సహాయమును చేయము. మీరాసాహెబు! ఇఁక మన వ్యవహారములు కట్టిపెట్టు. పంతులుగారు చెప్పినది వింటివికదా!

మీరా : విన్నాను. ఇంక మనము తయ్యార్ కావలసిందే!

ప్రకా : ఇదిగో మేము ప్రచారమునకు బయలుదేరుచున్నాము.

లెంపు. భారతమాతకు 'జయ్'. (పాడుచు నిష్క్రమింతురు.)

మోహన—ఆదితాళం

1. నమో హిందుమాతా సుజాతా నమో జగన్మాతా
అమోఘదివ్యమహిమసమేతా
అఖండవర భరతఖండమాతా ||నమో||

2. విపులహిమాద్రులే వేణీభరముగ
గంగాయమునలే కంఠహారముగ
ఘనగోదావరి కటిసూత్రముగ
కనులకు పండువ ఘటించు మాతా ||నమో||

3. గోలకొండ నీ రత్నకోశ మట
కోహినూరు నీ జడలో పూ వట
టాజ్ మహాల్ నీ దివ్యభవన మట
అహాహా నీ భాగ్యము మాతా ||నమో||

రంగము ౫. (1922)

ప్రదేశము : పెదపూడి

ప్రవేశము : కాంగ్రెస్ సేవకుఁడు తుమ్మల బసవయ్య
(కాంగ్రెస్ పతాకమును పట్టుకొని నడచుచు)

బస : జయము జయము జయము నీకు భరతమాత!
జయము దిగ్విజయమమ్మ భరతమాత!
రెండువందల యేండ్లక్రింద భరతమాత!
కుంభినీవాడు వచ్చాడు భరతమాత!

స్వత్త్తు లన్ని చెఱచినాఁడు భరతమాత !
చిప్పచేతి కిచ్చినాఁడె భరతమాత !
జయ్ భరతమాతకు-జయ్ గాంధీమహాత్మకు జయ్.
(రెండువైపులనుండి జనులు వచ్చిచేరుదురు.)

బస: అయ్యలారా! కూర్చుండుఁడు! సహాయనిరాకరణోద్యమ శంఖము అదే శ్రీగాంధీమహాత్ముఁడు పూరించినాఁడు. దాని నాలించి——

సీ. ఘనతరోద్యోగముల్ గడ్డిపోచనువోలె
దలఁచి యెందఱో కాలదన్నినారు
లక్షలాది గడించు లాయర్లు తమవృత్తి
చిల్లిగవ్వఁగ విసర్జించినారు
కాసుకుంగొఱగాని కాలేజి చదువుల
విద్యార్థు లెందఱో విడచినారు
ఫలితశూన్యంబు లీ పాడుశాసనసభ
లంచు వాని బహిష్కరించినారు

గీ. విలువగల విదేశీవస్త్రములను బేర్చి
అగ్నిహోత్రున కర్పించి యలరినారు
ఇవ్విధి నసహాయోద్యమం బెల్లయెడల
దేశమందున వ్యాపించె తీవ్రముగను.

1 రైతు: అయ్యా! ఉద్యోగాలున్నోళ్లు ఉద్యోగాలొదిలేశారు. సరే ! మే మేమి చేస్తామ్.

బస: మీరు చేయవలసనదిగూడ కలదు. ఐతే క్రొత్త విషయముకాదు. ఇదిగో రాట్నము. మీయిండ్లగూడనున్నది. కాని అటకలమీఁద బూజుపట్టియున్నది. ఇఁక దానిని

దింపండి. చరఖా నుద్ధరించండి. కదురాడిన కాలకముండ
దనిన పెద్దలసుద్దులు మన్నించండి.

సీ. ఈ రాట్నమే సుమీ! యిహాపరంబులరెంటి
సాధింపగాఁజాలు సాధనంబు
ఈ రాట్నమే సుమీ! ఋజుమార్గసంచార
శాంతికాముల కెల్ల సత్పథంబు
ఈ రాట్నమే సుమీ! యేకైకస్వాతంత్ర్య
దీక్షావిహారుల మోక్షదంబు
ఈ రాట్నమే సుమీ! హింసాపరుల దుర్గ్భ
రార్భాటము లడంచు నాయుధంబు

గీ. ఇట్టి రాట్నమె సుమీ! భూమి నెల్లయెడల
శాంతి సందేశముల నంపు 'తంతితీఁగె'
ఇట్టి రాట్నమె సుమి! ఘోరహింసఁబాపఁ
జాలు వ్రతమంచుఁ జాటు శాస్త్రంపు మేటి.

2 రైతు: అయితే ఈ సన్నసన్న బట్టలు, నాజూకైన బట్టలు
నాశనం చేయు మన్నా వంటయ్యా.

బస: నిస్సందేహముగ! ఇప్పుడేకదా చెప్పితిని. విదేశీవస్త్ర
ములు ముట్టమని శపథంచేయండి. స్వదేశీవ్రతమునకు కంక
ణము ధరించండి. రాట్నమును నెలకొల్పండి. విదేశీ వస్త్ర
ముల కగ్గి యంటించండి.

1 రైతు: అయ్యా! తెలియకడుగుచున్నాను. మనగుడ్డ మనం
తగలబెట్టుకుంటే సర్కారువాఁడి కేం నష్ట ముంటుంది?

బస: అది సరియగుప్రశ్న. అందే రహస్యమున్నది. మన గవర్న
మెంటు వ్యాపారపు గవర్నమెంటు. మన దేశమునుండి

ముడిప్రత్తిని తీసికొనిపోయి వారిదేశమందలి మిల్లులలో, వారిదేశమందలి కూలీలచేతనే బట్టలు తయారుచేయించి మన కమ్ముచున్నారు. ఇదివరలో మన గ్రామములో మన పొరుగున నుండే మాల వెంకటదాసుకో, సాలె కోటిలింగమునకో వచ్చు పావలాఆదాయము పాడయిపోయినది. లక్షలాది ప్రత్తి పట్టువారు, ఏకులు వడకువారు, వృత్తులు నశించుటచే జీవనాధారము గోల్పోయినారు. ఈ విధంగా మనకన్నులముందే గారడీతంత్రముచేసి మనదేశములోని అరువదికోట్ల ధనముతో వారు కోట్లు, బూట్లు, సూట్లు, హేట్లతో కులుకుచున్నారు. మనవారు కూడుగుడ్డలులేక అల్లాడుచున్నారు. కావున స్వదేశీవ్రతమును చేపట్టుడు.

ఉ. ధనమా కూడును, దాస్యమా యుడుగు, స్వాతంత్ర్యంబ చేకూరెడిన్,
ఘనమా కల్గును, కామమా తఱుగు, సౌఖ్యంబా కడున్ వృద్ధియౌ
వినయంబా జనియించు, ధైర్యరమయా పెంపొందు నింపొందగన్
మన మాధ్యాత్మికచింతలో(దవులు రాట్నశ్రీని(జేపట్టినన్.

అపుడు సర్కారుకు సహాయము జరుగకుండును.

2 రైతు : ప్రభుత్వానికి సహాయము చేయటం మానవలెనంటే మనము శిస్తులు కట్టుట మానకూడదా!

బస: అది పెద్ద సమస్య. అందు కష్టనష్టములు మెండు. అట్టి పనికి దృఢతరదీక్షయు, త్యాగమును గావలయును.

1 రైతు : కష్ట మేముండును?

బస : పన్నుల నిరాకరణ ప్రారంభించిన ప్రభుత్వము హింసా కాండకు దిగును. మన మెక్కువయోరిమిని అలవఱచుకొన వలెను. శాంతిమార్గము నవలంబింపవలెను.

2 రైతు : అది ఎట్లు జరుగునయ్యా !

బస : ఎట్లా ? పెదనందిపాడు, దుద్దుకూరు, పలనాడు లందు పన్నుల నిరాకరణోద్యమ మెంత విజయవంతముగా నెర వేరెనో వినలేదా ? ప్రభుత్వమువారు తుపాకి గుండ్ల జూపించినను జడియక, ధైర్యమ్యము పూనక యుండిరి.

1 రైతు : ఔను; గ్రామమంతయు నొక్కకట్టుగా నున్నారట. ప్రభుత్వోద్యోగులను పూర్తిగా బహిష్కరించి రట.

బస : చీరాల, పేరాల పౌరులు శ్రీ ఆంధ్రరత్న గోపాల కృష్ణుని మాటపై నిలచి ప్రభుత్వవిధానము నిరసించుచు తమకు మ్యునిసిపాలిటీ వలదని గ్రామమువెలుపల ఆరు మాసములు గుడిసెలయందు నివసింపలేదా ? గుజరాతు దేశము బార్డోలీ జిల్లా వాసులందఱు వల్లభాయి పటేలు నాయకత్వమున పన్నుల నిరాకరణము నొనర్చి తమ యచంచలదీక్షను చూపియుండలేదా ? కావున తగిన నాయకుని అనుమతిలేక దాని నాచరింపరాదు.

రైతు : ఓహో ! సత్యాగ్రహ మన్న నిదియా ! ఇక మేము విదేశీవస్త్రముల ధరింపము. మా పిల్లలను ఇంగ్లీషు బడులకు పంపము. కోర్టులెక్కము. ఖద్దరేధరిస్తాము. రాట్నాలు సడుకుతాము. ఐకమత్యాన్ని సాధిస్తాము.

బస : జయ్ ! మహాత్మగాంధికీ జయ్ ! లేవండి పోదాము.

(తెరపడును.)

కాంగ్రెసు విజయము

2. సంపూర్ణ స్వరాజ్యాంకము
(1930—40)

రంగము ౧ — (26-1-1930)

ప్రదేశము : జెండా స్తంభమువద్ద

ప్రవేశము : జవాహర్, కొందఱు జనులు, వాలంటీర్లు.

వాలంటీర్లు : కీర్తన—

మూడురంగుల జెండ । ముచ్చటైనా జెండ
భారత స్వాతంత్ర్య । ప్రతిబింబ మీ జెండ
ఆకాశవీధిలో నెగురవేయండి
ఔన్నత్యమును జాతి కందజేయండి ॥మూ॥
జాతి, మత, కుల, వర్గ సామరస్యముగూర్చి
భారతైక్యతగూర్చి పలుకుచుండెడి జెండ
ఆకాశవీధిలో నాడనీయండి
స్వాతంత్ర్యపథమున సాగి నడవండి ॥మూ॥

జవ : (పతాక వందనము గావించి, పతాకమును పైకెత్తి) ఈ పతాకము మన జాతికి ముఖ్యచిహ్నము. దీని నిచ్చట ప్రతిష్ఠించినాము. దీనిని ప్రాణప్రదముగా కాపాడుకొన

వలెను. తల్లి తన యొడిలోని పసిబిడ్డను రక్షించిన రీతి మనలో ప్రాణవాయువు లున్నంతవఱకు దీనిని రక్షించ వలెను. జాతీయ పతాకమున కగౌరవము రానీయరాదు.

జెండాపాట (హిందీకాఫీ—దేశాది)

విజయీ విశ్వ తిరంగా ప్యారా
ఝండా ఊంచా రహే హమారా ॥వి॥
సదా శక్తి బరసానేవాలా
ప్రేమసుధా సరసానేవాలా
వీరోంకో హరషానేవాలా
మాతృభూమి కా తనమనసారా ॥వి॥
స్వతంత్రతాకే భీషణ రణమే
లఖకర బఢేజోష్ క్షణక్షణమే
కాంపే శత్రు దేఖకర మనమే
మిటజావె భయసంకటసారా ॥వి॥
ఇసఝండేకే నీచే నిర్భయ లే
స్వరాజ్య అవిచల నిశ్చయ
బోలో భారతమాతాకీ జయ
స్వతంత్రతాహో ధ్యేయహమారా ॥వి॥
ఇస్‌కిశాసన జానేపాయె
చాహె జాన భలేహీ జాయె
విశ్వవిజయకరకే దిఖలాయె
తబ్‌హోవే ప్రణ పూర్ణ హమారే ॥వి॥

ఈ 1930 జనవరి 26 మనకు శుభదినము. ఇకమీఁదట ప్రతి వత్సర మీ జనవరి 26 మనకు స్వాతంత్ర్యదిన మను పండుగ యగును గాక! ఈ రోజే దేశమంతటను లాహోరు కాంగ్రెసులో తీర్మానించిన విధమున సంపూర్ణ స్వాతంత్ర్యసిద్ధికి కంకణములు ధరించవలసిన మహోత్సవము. ఇదియే ప్రమాణ పత్రము. దీనియందలి ప్రమాణమును త్రికరణ శుద్ధిగా స్వీకరింపుము. "ధర్మసమ్మతమైన శాంతిపద్ధతులపై భారతదేశమునకు పరరాజ్యసంబంధము లేని సంపూర్ణస్వారాజ్య సంపాదనార్థమై కాంగ్రెసునుండి పంపబడు నుత్తరువులను శిరసా వహించుటకు మే మిందుమూలముగా ప్రమాణము చేయు చున్నాము". (ఒక్కొక్క-మాట అనుచు, అనిపించును) ధైర్య మును బూనుఁడు. అటుచూడుఁడు.

మ. అదిగో భారతమాత దాస్యసహితంబై విన్ననౌ మోముతో
గదలన్ నేరక చింతలన్ మునిగి పెన్కన్నీటి ధారావళుల్
పొదలన్ రోయుచుఁ జూచుచున్నయది దుర్యాతంబులన్ శత్రులన్
వదలన్ జేయుచు సత్వరంబుగను సుస్వాతంత్ర్యమున్ గూర్పుఁడీ!

ఇంక సంశయములకు తావు లేదు. అదిగో భారతదేశ దాస్యశృంఖలావిచ్ఛేదనార్థమై శ్రీ గాంధీమహాత్ముని నాయ కత్వమున శాంతి సంగ్రామము జరుగబోవుచున్నది. మీ సర్వస్వమును త్యజించి ఆ మహారణరంగమున దుముకుటకు సంసిద్ధులై యుండుఁడు.

జయ్ భరతమాతకు జయ్.

బోలో స్వతంత్ర భారత్ కీ జయ్. (తెర పడును)

రంగము ౨ — (16-2-1930)

ప్రదేశము : సబర్మతీయాశ్రమము.

ప్రవేశము : గాంధి, జవాహర్, అజాద్, పట్టాభి, పటేల్, రాజేంద్రబాబు.

జవ : మహాత్మాజీ! మనలేఖను వైస్రాయివద్దకు గొనిపోయిన రెజినాల్డు రెయినాల్డ్సుగా రింకను తిరిగి రాలేదు.

పటే : జవహర్! ఆ వైస్రాయి మన కోర్కెనేల మన్నించును? ఆతఁడు కరుడుగట్టిన సామ్రాజ్యవాది. ఎవ్వఁడైనను తా ననుభవించుదానిని బలవత్తరమగు కారణమున గాక విడచునా?

అజాద్ : నిజము నిజము, ఇఁక మనము కార్యాచరణకు గడంగవలసిన సమయ మాసన్నమైనది.

రాజేం: కార్యాచరణమునకు 1928 లోని కలకత్తా సభావేదిక నుండియే కడంగితిమి. ఆనాఁడేగదా పూజ్య శ్రీ మోతీలాలు గారి యాధ్వర్యమున మనము స్వరాజ్యమును సంవత్సరములోగా గుర్తింపనిచో ప్రత్యక్ష పోరాటమునకు దిగుదుమని ప్రభుత్వమును హెచ్చరించినది.

పట్టా: అది మన శాంతియుద్ధమునకు నాందిమాత్రమే. మొన్నటి లాహోరు కాంగ్రెసు కార్యక్రమమే ప్రస్తావన.

గాంధి: అవును. ఇదివఱకు వేచినంత కాల మింక వేచియుండ నవసరములేదు.

పటే: అవును. మనశక్తిని మనము చూపితీరవలెను.

పట్టా: ఆత్మశక్తిప్రభావమును ప్రపంచమున వెల్లడింప దగు

సమయ మాసన్నమైనది. అందుచే నైతికబలము చేకూరి భారతభూమికి రాజకీయ, ఆర్థిక, సాంఘిక, స్వాతంత్ర్యము సంప్రాప్తింపఁగలదు.

గాంధి : అవును. నైతికవిజయమును తప్పక పొందుదుము.

జవ : బాపుజీ! మీ యహింసా సిద్ధాంతమును మేము దేశ మందు ప్రజ్వలింపచేయుదుము. మీ శాంతిమార్గమున మీ యడుగుజాడల వర్తింతుము.

గాంధి: సరియే! మనకిఁక సమిష్టిశాసనోల్లంఘనమే కర్తవ్యము.

అజాద్ : సమిష్టి శాసనోల్లంఘనమా? ముందు మనము దేశ మందులకు సంసిద్ధముగా నున్నదియు లేనిదియు కనుగొన వలెను.

రాజేం : అవును. క్రమశిక్షితులైన వారి నేరి వ్యక్తిశాస నోల్లంఘన మాచరించుట మేలని నా యభిమతము.

గాంధీ : దేశ మిపుడు సిద్ధము గాకుండిన మఱియొక వత్సరమున కైనను సిద్ధము కాఁగలదా?

పట్టా : ఇట్టి వాయిదాపద్ధతులపై దేశము సిద్ధము గానేరదు. ఈదుటకు సంసిద్ధుఁడగుట యన్న ఈత ప్రారంభించుటయే ప్రథమ కర్తవ్యము.

జవ : చక్కఁగా వచించితిరి. నేఁటివలె ప్రజానీక మిఁక యెన్నటి కిని సంసిద్ధత చూపబోవదు. మహాత్మాజీ! నీ సహచరుల ధైర్యస్థైర్యము లీవెఱుంగవా?

సీ. పశ్చిమోత్తర రాష్ట్రభార నిర్వహణుండు
అబ్దుల్ గఫూరు నీయండ నుండె

బంగాళమెల్ల నీ పాదాలకడ నిడ
బోసువీరుండు నీ పొంత నుండె
బీహారమెల్ల నిశ్చితి నీ కర్పింప
రాజేంద్రబాబు నీ ప్రక్క నుండె
గుజరాతు నొక్కచో గూర్చి నీ వెస నుంచ
ఘనుఁడు పటేలు నీ కడన యుండె
గీ. ఆంధ్రనేత కొండాజి ని న్ననుసరించె
స్త్రీలనడుప సరోజినీదేవి యుండె!
సంశయింపంగ నేల నో సత్యరూప!
సమర మారంభమును జేయ సమయ మిదియ!

గాంధి: (జవాహర్‌పై చేయివైచి) నాయనా! నీవుమాత్రము సామాన్యుఁడవా? మీ యందఱిశక్తి నే నెఱుంగక పోలేదు. ఒక్కొక్కఁడొక్కొక రాష్ట్రమున కధినాధులు కాదగినవారు! సరియే. ఇప్పుడు మన మేశాసనమును ధిక్కరింతము?

పటేల్: మహాత్మా! ఇఁక నాలసింప నేల?

శా. ఢిల్లీకోట నహింససూత్రమున నేఁడేపోయి బంధింతమా?
కల్లోలం బగు క్రూరశాసనము ధిక్కారంబు గావింతమా?
చెల్లంబో దిఁక భూమిపన్నని యిదే చీటీని బంపింతమా?
యుల్లంబందలి మాటదెల్పు మిఁక మాకో బాపుజీ ధీవరా!

గాంధి: సర్దార్! నీ ప్రతిభ నేనెఱుంగుదును. మీమీ సూచవలను గావింపుఁడు. నా సూచన ఇది.

గీ. ఏ కఠినశాసనము బీదలెల్లరకును
గంజినీళ్ళలోనికి నుప్పుకల్లునకును

గూడ స్వాతంత్ర్యము హరించె, నేఁడు నట్టి
ఉప్పుచట్టమె ధిక్కారయోగ్యమయ్య!

అజాద్ : అవును. ఉప్పుశాసనమును రద్దుచేయుటకు మన మెన్నియో తీర్మానములను ప్రభుత్వమున కంపియుండ లేదా ?

రాజేం: అవును. దాని కిప్పుడు మంచియవకాశము చిక్కినది.

జవ: అది ప్రజాసామాన్యమునకు ముఖ్యావసరము. కాన ప్రజల యందు చైతన్యోత్సాహములు కలిగింప మనకు మంచి యదను దొఱకినది.

పట్టాభి : మానవావసరముల విషయమున గూడ ప్రభుత్వ నీతియు, వా రవలంబించు కాఠిన్యమును లోకవిదితము కాగలదు.

జవ : బాపుజీ ! కాలహరణ మేల ? ఈ యహింసా సంగ్రామ మును నడుప తామే సర్వసేనాధిపతులు. మేము మీ యను చరులము.

గాంధి: మీ మనోగతాభిప్రాయము లెఱింగితిని. నా మానసిక శక్తియు ఇనుమడించినది. నే విదివఱకే కార్యక్రమమును నిర్ణయించుకొంటిని. నేను 12-3-1930 తేదీన యాశ్రమ వాసుల డెబ్బదిమందినిగూర్చుకొని దండియాత్రకు బయలు దేరుదును.

సీ. దండి జేరఁగనీక దారినే న న్నాపి
పరిపాలకులు చుట్టి పట్టగలరు
పట్టక న్విడిచిన నెట్టన నటజేరి
కడలినీటను నుప్పుకల్లు సేతు

అంతట నే నిత్తు ఆజ్ఞ మీ రెల్లరు
నుప్పుచేయుటకునై యొప్పుగాను
నాటినుండియు మీరు నాల్గువైపులయందు
ఈ శాసనము ధిక్కరింపవలయు
గీ. శాంతిమార్గంబు విడువక సర్వవిధుల
నోర్పు జూపంగవలె ప్రజల్ నేర్పుమీఱ;
నేను బంధింపఁబడినచో వేనవేలు
నాయకులు లేవవలెనయ్య నాల్గుకడల.

జవ: చిత్తము. ఇఁక మన ప్రయత్నమున నుందము.

(నిష్క్రమింతురు)

రంగము ౩. (1930)

ప్రదేశము : ఢిల్లీ.

ప్రవేశము : ఇర్విన్, హోంమెంబరు, కమాండర్ ఇన్-చీఫ్.

ఇర్విన్ : చూచితిరా ? గాంధిగారిలేఖ. పూర్తి స్వాతంత్ర్యమే కాంగ్రెసు లక్ష్యమట. అంతకుతక్కువ అంగీకారముకాదట.

హోం : మన మీ విషయమున పార్లమెంటుతో ఆలోచించు కొనియే యున్నాముగదా ! వారి యాజ్ఞల ననుసరింతము.

కమాం : ఇట్టి బెదరింపుల కేమిలెండు. ఎన్నిజాబులువచ్చినవి; ఎన్ని రా నున్నవి.

ఇర్విన్: ఇది అట్టిది కాదు. కాంగ్రెసువారు శాసనతిరస్కారోద్యమము ప్రవేశపెట్టుదు రట.

కమాం: ఈ యుద్యమముల కేమి లెంకు. నేటి బ్రిటీషుప్రభుత్వ బలమును వా రెఱుంగరు కాబోలు. రవి యస్తమింపని మన సామ్రాజ్య బలము వారి కేమి తెలియును. ఇంచుక ఆజ్ఞ నిండు; దానిని చూపెదను.

ఇర్విన్: మన కట్టి బలము కలదు. నిజమే. కాని గాంధి కొఱక రాని కొయ్య. ఆయన వెనుక నలుబదికోట్ల ప్రజానీకము కలదు.

హూం: భారతప్రజ యంతయు వాని నాయకత్వము సంగీక రించు నని నమ్మకుఁడు. మన చేతిలో రాచకీయపుతంత్రము గలదు. పదవీవ్యామోహము ఎఱగా జూపి హిందువులను, మహమ్మదీయులను చీలదీయగలము. మరల హిందువులలో విమ్న జాతులను వేఱు చేయగలము. నిజముగా ఈ దేశము లోని జాతి, మత, కుల, వర్ణ, వర్గ, కక్షలు మన సామ్రా జ్యము సుస్థిరముగా నిల్చుటకు పునాదులు.

ఇర్విన్: చీలదీసి పాలించుట మన రాజనీతియే యగును. కాని గాంధీగారి యుద్యమమునకు సంఖ్యాబలముకన్న నైతిక బల మధికము. వారు శాంతిని బూని యితరులను బాధిం పరు. వారిపని వారు చేయుదురు. విరోధము పూనరు. దుష్టచేష్ట లొనరింపరు. అట్టివారి నెదురొ్కనుట యెట్లు? అట్టివారిపై హింసాచర్య లొనర్చిన సభ్యతాప్రపంచము, మనలను మనసామ్రాజ్యనీతిని దూయబట్టదా?

కమాం: మనము వారిని దౌర్జన్యచర్య లొనర్ప కవ్వించు దాము. అప్పుడైనను వారు దౌర్జన్యపూరితులు కాకపోరు.

ఇర్విన్: సరియే. పరిస్థితుల గమనించుచుందుము. ఇదిగో నే

నిఁక ఆర్డినెన్సులను చేయ నుద్యమింతును. మీరు మీ మీ పనులయందు జాగ్రత్తగా నుండుఁడు. దేశ మందంతట నుద్యోగులకు తాకీదులనుపంపుఁడు.కట్టు దిట్టముల జేయుఁడు. ఇఁక మన పనులకై మనమేగుదము. లెండు.

(నిష్క్రమింతురు)

రంగము ౪— (1930 ఏప్రియల్)

ప్రదేశము : ఆనందభవనము.

ప్రవేశము : జనహార్, కమల, విజయలక్ష్మి.

జన : కమలా! నేను దేశమునందు,

గీ. గుస్సు మని నాల్గు దెసల రగుల్కొనియె ప్ర
చండ శాసనధిక్కార సమరవహ్ని
ప్రజ్వలింపగ జేయఁగావలెను దాని
నింధనంబుల నారిపోనీయనీక.

ఇదియె – ప్రజావిప్లవము చెలరేగినది.

కమ : అవును. అదే పూజ్య బాపూజీ దండియాత్రను దిగ్విజయముగ సాగించెను. తీరమునందు ఉప్పు తయారుచేసి ప్రభుత్వము నందలి యొకానొక యవినీతికరశాసనమును మనఃపూర్తిగను, బహిరంగముగను ధిక్కరించి నేటి నాగరికతాప్రపంచమున నొక మహత్తరసత్యమును ప్రకటించెను.

విజయ : ప్రపంచచరిత్రలో నిదియొక యపూర్వసంఘటన. ఒకానొక బక్కచిక్కిన బోసినోటి ముసలయ్య సూర్య

డస్తమింపని సామ్రాజ్యముతో డీకొనెను. అరుసదేండ్ల యా ముదుసలి రెండువందల మైళ్ళు కాలినడకను తానే శాంతిసైనికుల కగ్రగాములై నడచుచున్న దృశ్య మెట్లున్నదో గదా! కనురార చూడ నోచ మైతిమి.

నమ : వారి నింతవఱకు నిర్బంధింపక పోవుట విచిత్రము.

జవ : అదే శాంతిరణమునకు భేరీ ప్రయోగించెను. దేశమంతట ఉప్పు తయారు చేయవలె నని యాజ్ఞ నొసంగెను.

విజ : ఇంక నేమి, నీవును ఆరంభించితివిగదా. ఉదయముననే తయారుచేసిన ఉప్పుపొట్లముల బహిరంగముగ విక్రయించి శాసనమును ధిక్కరించితివిగద!

జవ : సరి. అది యెంతపని. జరుపవలసిన కార్యమంతయు ముందేకలదు. ప్రజలను మేలుకొల్పి, వలంటీరులను సమకూర్చుకొని ఉప్పుకొఠారులపై దాడి వెడలవలెను.

కమ : నేను కూడ మీవెంటవచ్చెదను. నరకాసురసంహారమున కృష్ణునకు సత్య తోడ్పడలేదా?

జవ : కమలా! మన వివాహకాలమున గాంధిజీ చెప్పనే చెప్పెను. మంగళసూత్రము ముళ్ళకంచె యగునేమో యనెను. నిజముగ వివాహమైనదాది నా సాహచర్యమున మాతృభూమికయి కష్టములనే అనుభవించుచుంటివి.

కమ : నాయందలి వాత్సల్యమున నట్లందురేగాని, దేశమాత పాదారవిందముల సన్నిధి నెందఱు స్త్రీలు తమ జీవితము లర్పింపలేదు! ఆంధ్రదేశమున మాగంటి అన్నపూర్ణాదేవి దేశసేవయందే నిమగ్నురాలయి తుదకు ప్రాణములువిడుచు నప్పుడు "నన్ను మఱచినను దేశమును మఱువవల" దని

తన భర్తకు చెప్పి యసువులు వీడలేదా? బాపుజీతో పాటు కస్తూరిబా మాతయు దేశసేవయందే తన జీవితమును గడపుచుండలేదా?

విజయ : అన్నయ్యా! నేను మాత్రమన్నకుదగిన ఆడబడుచును గావలదా? ఆసరోజినీదేవివలె నేను కూడ దేశసేవ చేసి మనవంశమునకు కీర్తి తేవలదా?

జవ : అమ్మా! కొంచము శాంతిపుండు. మన నేతాజీనుండి స్త్రీల కింకను పిలుపురాలేదు. వచ్చినవెంటనే మీరును రావచ్చును.

వలం : (ప్రవేశించి) అయ్యా! మనయింటికి పోలీసుఇన్స్పెక్టరు వచ్చినాడు.

జవ : లోనికి పిలుచుకొనిరమ్ము.

వలం : చిత్తము. (నిష్క్రమించిఇన్స్పెక్టరుతో ప్రవేశించును)

విజయ : అన్నయ్యా! నీకు శ్రీముఖము వచ్చినదికాంబోలు.

ఇన్ : జవాహర్ లాల్జీ! వందనములు. ఇదియే తమపైవారంటు.

జవ ; (వారంటు నందుకొని నవ్వుచు) మరల శ్రీకృష్ణజన్మస్థానమున కాహ్వానము. సంతోషము. ఇది యైదవ సారి. అయ్యా! సిద్ధముగ నున్నాను. రైకొనిపొండు. కమలా! విజయా! (నడచుచుండును.)

కమ-విజ : (ముందుకు సాగుచు) మాకేమి సెలవు.

జవ : గాంధిజీ యాజ్ఞలకు వేచియుండుడు. తల్లిదండ్రులకు చెప్పుడు——

ఉ. నేడిదిక్రొత్తగాదు, జననీజనకుల్ నయనాల బాష్పము
 ల్వీడగబోవు, నాపయిని ప్రేముడిజూపుట గాంధిగారు పో

రాఁడెదు విట్టి దివ్యరణరంగము నందున దూకుఁ జేసుకీ!
వేఁడెద, పేరునిల్పుఁడు సవీనయుగాన ముదంబు చేకుఁజన్.
'బోలో స్వతంత్రభారత్ కీ జయ్' (తెరపడును.)

రంగము ౫ (1931-3-5)

ప్రదేశము ; న్యూఢిల్లీ. ప్రవేశము : గాంధి, ఇర్విన్.

ఇర్విన్ : గాంధిజీ! మీప్రతిభ నా కాశ్చర్యముచు గలిగించినది. మీరు మహాత్ములు, విజయులు.

గాంధి : మీరు సహృదయులు. మీ పరిచయము సంతోష ప్రదము.

ఇర్విన్ : ఈ నాల్గుదినముల సంభాషణలవలన మన సమస్యలు పరిష్కరింపఁబడినవి. ఇఁకనుండి సముద్రప్రాంతములందలి వా రెల్లరు వారి వారి కుటుంబములకు సరిపోవు ఉప్పును తయారు చేసికొను హక్కు కలిగియుందురు. వారు చిన్న చిన్న మూటలతో తీసుకొనిపోయి అమ్ముకొను హక్కును కూడ గలిగియుందురు.

గాంధీ : సంతసము. కాని కారాగృహముల నున్న రాజకీయ బందీలు?

ఇర్విన్ : వెంటనే జైలునుండి విడుదల చేయబడుదురు. తమరు మాత్రము –

గాంధి ; వర్కింగు కమిటీ కూడిన వెంటనే శాసనోల్లంఘనము నుపసంహరింప జూతును. తక్కిన రెండు విషయములు?

ఇర్విన్ : భగవత్సింగ్, రాజగురు, సుఖదేవుల మరణశిక్ష తప్పించుటకు యత్నింతును.

గాం : బార్డోలీవిషయము ?

ఇర్విన్ : ప్రభుత్వముననున్న యాస్తులన్నియు తిరిగి యివ్వ బడును. పదవులు వీడిన డిప్యూటీకలెక్టరు లిరువురి విష యమునను శ్రద్ధతీసికొందును. శిస్తులు వసూలుచేయుట యందు మాకు సాయ మొనర్పవలెను.

గాం : పూర్ణస్వరాజ్యాశయము నందలి మా భావముల గుర్తించితి రనీ తలంతును.

ఇర్విన్: ఈ గాంధి - ఇర్విన్ ఒడంబడిక పూర్తియైనది. సంత కము చేయుఁడు. మీ యహింసావిధానము జయించినది.

(తెర పడును)

రంగము ౬ (1931)

ప్రదేశము : ఖాజీపాలెము.

ప్రవేశము : రాఘవమ్మ, కృష్ణమ్మ, (గవ్వలాడుచు) (లక్ష్మీబాయమ్మ, భారతి రంగా ప్రవేశింతురు.)

లక్ష్మి: ఏమమ్మా! ఇంకను గవ్వలాడుకొనుచున్నారా! దేశము నే డెట్లున్నదో గమనించుచున్నారా ?

కృష్ణ : ఎవరమ్మా ? మా ఆట చెడగొట్టుటకు వచ్చారు ?

భార : అమ్మా! మేము దేశసేవికలము. కొంచెము మీయాట నాపి మా మాట వినుఁడు.

రాఘు: కృష్ణా! ఉండవే! ఈ ఆటకేమిః? అమ్మా! కూర్చొనుఁడు.
(అందరు నిమ్మళించెదరు.)

లక్ష్మి: నేటి మన దేశస్థితిని గమనింపరా తల్లులారా!

కృష్ణ: ఏమి దేశమమ్మా! దేశము దేశ మంటావు?

భార: ఏమి దేశమా? బంగారుపండుదేశము. రత్నాలుదొరుకు దేశము, అనాదినాగరికతగల దేశము. నేడు స్వాతంత్ర్యము గోలుపోయి, పరరాజులకు పాదాక్రాంత మయిన దేశము-భారతదేశము తల్లీ!

రాఘు: అమ్మా! స్వాతంత్ర్యమంటివి. అది యేమి?

లక్ష్మి: స్వాతంత్ర్యమన్న నెఱుఁగరా? స్వతంత్ర మన్న స్వేచ్ఛ. మనపెత్తనము మనకు వచ్చుట. ఇప్పుడు బ్రిటిషువారు మన ప్రభువులు. వారు మనకు ఆరువేల మైళ్లదూరమున నున్నారు. వారి యధికారము తొలగి మన దేశస్థులకే యధి కారము రావలెను. దానినే స్వరాజ్యము, స్వాతంత్ర్యము అందురు. దానిని మనము సంపాదింపవలె నమ్మా!

కృష్ణ: అది మన యాడువారివలన నేమిఁయగు నమ్మా?

భార: అట్లనకుము. ఈ స్వాతంత్ర్యము కొఱకే రాణీ ఝాన్సీ లక్ష్మిబాయి తనరక్తమును ప్రవహింపజేసినది. జలియన్ వాలా బాగులో వీరవనితలుతమయస్థిమాంసములసమర్పించి నారు. బార్డోలీ రైతాంగన లష్టకష్టములకు లోనై సర్వ మును త్యాగముచేసి ప్రాణముల బలి యొసంగినారు.

రాఘు: అటులనా? చాలబాగున్నది. కృష్ణా! దేశసేవకై మన మును పోవుదము రమ్మా.

లక్ష్మి: మంచిది మావెంటరండు. ఈ జండాలను తీసికొనుఁడు.
జయ్ మహాత్మాగాంధికీ జయ్. భరతమాతకు జయ్.

రంగము ౭ (1931)

ప్రవేశము : ఉద్యోగస్థుని ఆఫీసు. ప్రవేశము ఉద్యోగస్థుఁడు.

ఉద్యో : (బల్లమీద కాగితములుంచి వ్రాయుచుండును.)

(భారతీరంగా, లక్ష్మీబాయమ్మ పాడుచు ప్రవేశింతురు.)

కీర్తన

వీరగంధము తెచ్చుచుంటిమి వీరు డెవ్వడో చూపుడి
పూసిపోదుము, పూజసేతుము పూలమాలల భక్తితో ॥వీర॥
బాస జేసిన భారతీయుడు పారిపోవం డెన్నడూ
మాట నిల్పెడి మనుజు డెప్పుడు మాననీయుం డౌనుగా ॥వీర॥

భార : తండ్రీ! నమస్తే! ఎన్నాళ్ళీ దాస్యవృత్తి! అదుగో మన భారతస్వాతంత్ర్య సూర్యోదయ మగుచున్నది. మేలొ్కనుఁడు. భారతమాత దాస్యశృంఖలముల ద్రెంప రండు. ఈ యుద్యోగములు శాశ్వతములు గావు. మీరు సంపాదించు ధనము ధనమేగాదు. త్యాగధనము నార్జింపుడు.

ఉద్యో : అమ్మా! మీరేమి త్యాగధనము నార్జించితిరి.

లక్ష్మి : అయ్యా! ఆమెభర్త ఆచార్య రంగా, చెన్నపురి ప్రభుత్వకళాశాలలో ఆచార్య పీఠమును త్యజించి నెలకు అయిదువందల వేతనమును తృణప్రాయముగా విడిచిపెట్టెను.

ఉద్యో : "నీభార్యను నేను ప్రేమించిన ఆక్షేపణయా" యని రంగాను గాంధి యడిగినది. ఈమెపై తు సేవనుగురించియేనా?

లక్ష్మి : అవును.

భార : ఈమెభర్త లక్ష్మీనారాయణగారు. నెలకు వేలుగడన చేయు తన బారిస్టరుపట్టాను విసర్జించి దేశసేవయందు ప్రవేశించెను.

ఉద్యో : మీభర్తల త్యాగమునకు మీరంగీకరించినారు. కావున మీరును త్యాగవతులే! ఇదే నా యుద్యోగమును వదలుచున్నారు. (వ్రాయుచుండును)

లక్ష్మి : జయ్ భరత్ మాతకీ జయ్. (తెరపడును)

రంగము ౮ (1931)

ప్రదేశము; తెనాలినడిబజారు.

ప్రవేశము : భారతీరంగా, లక్ష్మిబాయమ్మ

భార : అక్కా! అదుగో ఎవరో వస్త్రములు కొనుటకు కాబోలు వచ్చుచున్నారు.

మనుష్యుడు : (ప్రవేశించి దుకాణములోనికి పోబోవును)

లక్ష్మి : అయ్యా! తమకేమికావలయును?

మను : బట్టలు కావలయును. ఏమి? లేవా?

భార : తండ్రీ! ఇది విదేశీవస్త్రముల షాపు.

మను : అయిననేమి? నాకుకావలసినవి కొందును.

లక్ష్మి : తండ్రీ! ఒకప్రార్థన. మీ రీ బట్టలు మాత్రము కొనవద్దు.

మను : అయిన ఏవి కొనుమందురు?

లక్ష్మి : ఖద్దరుకొనండి.

మను : ఏమమ్మా, ఆ మొద్దుగుడ్డలను కొనమందువా? పైన అవి చాలప్రియము. నేను కొనలేను.

భార : నాయనా! మీకు తెలియని దేమున్నది. స్వరాజ్య సిద్ధికి ఖద్దరే ముఖ్యసాధనమని గాంధిగారు చెప్పుచుండ లేదా? వెనుక గ్లాస్కో-మల్లులు కట్టువారందఱు నేను ముతుక బట్టలు కట్టుచుండుట కాంచుటలేదా? మన బీద వారికి తిండివద్దా?

లక్ష్మి : అయ్యా! మమ్ములను చూడుడు. ఎట్టి వస్త్రములు కట్టికొందుమో! దేశసౌభాగ్యమునకు ప్రాణము లర్పించు వారర్పించుచుండ మీరింతటి సహాయము చేయలేరా? 60 కోట్లు విదేశములకు పోవుచున్నవే? అపరా? మీమనస్సు కరుగదా? మా మాట వినరా?

మను : అమ్మా! మీ మాటలు విన్నాను. పాపము మీ రిండ్లు వాకిండ్లు వదలి దేశసేవకై యింత శ్రమపడుచుండ మేము ఖద్దరైనను కట్టమా? ఇఁక విదేశీ వస్త్రముల కొనను. ఇప్పుడే ఖద్దరును కొని కట్టుకొందును.

(నిష్క్రమించును)

లక్ష్మి : భారతీ! నేఁటికి ప్రొద్దుక్రుంకినది. రేపుదయమున కల్లు దుకాణములు పికెటుచేయ బోవుదము. పద.

(నిష్క్రమింతురు)

రంగము ౯ (1931)

ప్రదేశము : హరిజనవాఁడలో కల్లుదుకాణము.

ప్రవేశము : వెంకడు, వీరడు.

వెంక : ఒరేయ్ ఈరా! ఇల్లిదిగోరా దుకానము. రారా.

వీర : పదరా పోదాము. కెంపుముంత లేసుకొందాము. ఈ యాల మన సిన్నదొరోరు పావలా ఇచ్చార్రా! కిందో సెరి కెండు ముంత లేసుకుందాము రా!

(తెరలో) గాంధీమహాత్మాకు జై.

వెంక : అదేంటశా! కేకవేత్తుండారు. ఏరో స్తున్నార్రా!

వీర : ఏరో ఇద్దరమ్మోర్లు వత్తుండార్రా. అది కేకలేం పనుందంటా?

(ప్రవేశము : లక్ష్మీబాయమ్మ, భారతీదేవి

పాడుచు ప్రవేశింతురు.)

* దేశమును ప్రేమించుమన్నా మంచి అన్నది పెంచుమన్నా
వట్టిమాటల్ కట్టిపెట్టోయ్ గట్టిమేల్ తలపెట్టవోయ్ ||దే||
దేశాభిమానం నాకు కద్దని ఒట్టి గొప్పలు చెప్పుకోకోయ్
పూని ఏదైనాను ఒక మేల్ కూర్చి జనులకు చూపవోయ్
సొంత లాభం కొంత మానుకు పొరుగువాడికి తోడుపడవోయ్
దేశమంటే మట్టికాదోయ్ దేశమంటే మనుషులోయ్ ||దే||
చెట్టపట్టాల్ పట్టుకొని దేశస్థులంతా నడువవలెనోయ్
అన్నదమ్ములవలెను జాతులు మతములన్ని మెలగవలెనోయ్.

లక్ష్మి : నాయనలారా! ఇదియేమిపని.

వెంక : అరేయ్! బాపనమ్మోర్లాగున్నది ఈసంటికిరా అశా.

లక్ష్మి : పరవాలేదు. దగ్గిరగా నుండవచ్చును. గాంధిగారి కృషి ఫలితముగా అంటరానితనము మడుగంటుచున్నది. మీరును తోడిమానవులే. మీవద్దకు వచ్చి మిమ్ములను మంచిస్థితికి తెచ్చుటకే వచ్చితిమి.

---

* గురజాడ.

భార : మీరు త్రాగుట మానండి. మ తెక్కసల్లు త్రాగి యిల్లు ఒకలు నేల గుల్ల చేసికొందురు? మీ పావలాకూలి డబ్బులతో పండ్లు, పప్పు, మిఠాయిలను కొని సుఖముగా మీరు, మీ పిల్లలు, మీ భార్యలు తినండి.

వీర : ఒరేయ్! ఇదేంటశా! ఈరు మనకడ్డమొచ్చారు.

వెంక : ఉండశా! నే కనుక్కుంటాను. మీరుసెప్పేదేంటి?

లక్ష్మి ; అయ్యా! నీ వీ రోజున ఎంత సంపాదించితివి.

వీర : అది ఈరికెందుకశా!

వెంక : ఓర్ నీవుండ్రా! అమ్మా! పావలా!

లక్ష్మి : ఎంతను త్రాగుదువు?

వెంక : పావలాకు త్రాగేత్తామ్.

లక్ష్మి : పిల్లలెందరు ?

వెంక : నాకు ముగ్గురు. ఈడికి నల్గురు.

లక్ష్మి : మీ పావలా డబ్బులు ఖర్చుపెట్టుకుంటే మీకు, మీ పిల్లలకు కూడెట్లు దొరకును?

వెంక ; సిన్నాళ్లడుక్కొస్తారు. పెద్దోళ్లు కూలిచేసి తెత్తారు.

భార ; మీ కూలీడబ్బుకూడ కలుపుకొనిన మీరు సుఖముగా మీ పిల్లలతో తినవచ్చునుగదా! ఎందుకు మీకింతపిచ్చి. ఇకనుండి త్రాగకుడు. ఇంటికి బొండు.

వీర : నిజమేనశా! ఈ పావలా పెట్టి ఉప్పు పప్పు కొనుక్కుపోతే బాగా తినొచ్చురా! కల్లువద్దూ గిల్లువద్దు. పోదాంపదశా!

వెంక : దండాలండీ! దండాలు. సెలవిప్పించండీ.

భార : ఇక మీరు త్రాగవద్దు. ఇతరులను త్రాగనీయవలదు. సుఖముగా నుండుడు, పోదమురండు. (నిష్క్రమింతురు)

రంగము ౧౦ (1931)

ప్రదేశము : కల్లుదుకాణము.

ప్రవేశము : లక్ష్మీబాయమ్మ, భారతీరంగా

లక్ష్మి ; అదుగో పోలీసులిటే వచ్చుచున్నారు.

భార : మనకొఅక్కేయగునా?

పోలీ : (ప్రవేశించి) ఎవరమ్మా ! మీ కిక్క డేమిపని.

లక్ష్మి ; దేశసేవ!

పోలీ ; మీ చేతిలో ఆ జండా యుండరాదు; ఇచ్చివేయుఁడు,

భార : ఇది మా ప్రాణముకంటె విలువ యయినది.

పోలీ : విడువరా ! బలవంతముగా తీసికొనవలసివచ్చును.

లక్ష్మి : మీ యిష్టము.

పోలీ : అటులనా ! మీ రిక్కడనుండి పోవలెను.

భార : మా యిష్టమువచ్చినప్పుడు పోవుదుము.

పోలీ : ఇప్పుడే కదలవలెను.

లక్ష్మి ; మేము వెళ్లము.

పోలీ ; వెళ్లరా ! ఇదిగో మిమ్ముల నరెస్టుచేయుచున్నాను. ఇక ఠాణాకు నడువుడు.

భార ; సిద్ధము. మీ యిష్టమువచ్చిన చోటునకు తీసికొని పోవచ్చును.

పోలీ : అయిన నడువుడు. (నిష్క్రమింతురు)

రంగము ౧౧ (1936)

ప్రదేశము: సేవాగ్రామ సమీపము — ప్రవేశము: జవహర్‌లాల్

జవ: ఇంక నెన్నటికి కోరిక లీడేరునో కదా!

చ. ఆరని యెన్ని చేసి మన యారటట? కల్గునె రక్తధార లిం
పారగ భారతీయుల యపారపు సేవకునై ఫలంబు? చే
కూరున భారతావనికి కోరికపండ స్వరాజ్యలక్ష్మి? శో
భాయమానయై యిక ప్రపంచసమాఖ్యను శీర్షమెత్తగా.

ఆహా! గాంధీ-ఇర్విన్ సంధి కప్పుడే సంధికొట్టినది. రౌండుటేబిలు సమావేశము రౌండుటేబిలే యయినది. ఇంక బ్రిటీషువారోసంగిన శ్వేతపత్రమా? అక్షరముల శ్వేతపత్రమే యయ్యెను.

ఔరా! గాంధీజీ త్యాగపరత! హిందూసంఘమునుండి నిమ్నజాతులను వేఱుచేయ తలపెట్టు బ్రిటీషురాజనీతి కుతంత్రమునకు తనప్రాణముల బలిగా నొడ్డి యా యాపదను నివారించెను. ఆ నాటి కఠోరమైన ఉపవాసదీక్షవలన బ్రిటీషువారి యాటలు సాగలేదు. ఇంక హిందూముస్లిముల సమస్యను పెద్ద చేయుచున్నారు పాలకులు. కానిమ్ము; గాంధిజీ యుండగా సాంఘికసమస్య లేల పెరుగగలవు? కాని వీనివలన శాంతి యుద్ధము నిలిపివేయ వలసివచ్చెనుగదా? కానిమ్ము. ఈ 1935 సంవత్సరపు రాజ్యాంగప్రణాళిక మన యాశయసిద్ధికి దూరముగా నున్నను, ఎన్నికలలో పాల్గొనుటవలన కాంగ్రెసు శక్తి బహిర్గతముకాగలదు. ఈనెపమున ప్రజానీకమునందు కాంగ్రెస్ ప్రచారము విరివిగా జరుగగలదు. యువభారతము మేల్కొనగలదు. ఇంక ఎన్నికల ప్రచారము సాగింతును.

(నిష్క్రమించును)

రంగము ౧౨ (1936)

ప్రదేశము : జమీందారుని గృహము.

ప్రవేశము : జమీందారు, గుమాస్తా.

జమీ : ఏమోయ్! పరిస్థితి ఎట్లున్నది?

గుమా : బాబయ్యా! ఏమిచెప్పేది? కాంగ్రెసువారి ప్రచారము మిక్కుటముగా నున్నది. ఆ పాటలేమి? ఆ పద్యములేమి? ఆయూరేగింపులేమి? ఆ యుత్సవములేమి? ఎచటజూచినను ‘పసుపుపెట్టెలో ఓటు పడవేయితల్లి! ‘రైతుకే ఓటీయవలె నన్నా’ ‘నీకష్టసుఖములు మనరంగకే తెలియునోయన్నా’ అనుపాటలె.

జమీ : దానికేమి. మనముమాత్రము తీసిపోనల దని చెప్ప లేదా? మీ రేమి చేయుచున్నారు?

గుమా : మేముమాత్ర మూరకుంటిమా? కాంగ్రెసు సభలు జరుగు సమయమున ప్రక్కగా మన మీటింగుల నేర్పరచి తప్పెటలు ప్రయోగింపచేసితిమి. సాధ్యమైనంతవఱకు వారి మీటింగులు గలభాయగునట్లు చేసితిమి. అయినను జను లందర చటే చేరుచుండిరి.

జమీ : సరియే! నీకు చెప్పిన వ్యవహార మేమిచేసితివి?

గుమా : అదియా? వారు మిమ్ముల నొకసారి కనబడు మని చెప్పినారు.

జమీ ; ఎన్నిసారు లెక్కడికని పోదును. తిరిగి తిరిగి విసుగు పుట్టుచున్నది. వెనుకటి రోజులలో కాకిచేత కబురువంపిన అన్ని వోట్లును దొరగారికే యనువారు. నేడో, నేనుపోయి

నను కనుపించరుగదా! ఒకవేళ కనబడిన 'సరే చూచెదము లెండి' యందురు. కొందఱు ప్రత్యక్షముగనే మీ రీ తూరి విరమించుకొను డని సలహా నిచ్చిరి. ఏమిచేయుదును? నేడు పోలింగు జరుగుచున్నది. పరిస్థితి యెట్లు కానున్నదో!

గుమా : అదుగోనండీ! మన యేజంటుగారు వచ్చుచున్నారు

ఏజం ; (ప్రవేశించి) నమస్కారము.

జమీ : ఏమోయ్! సంగతు లేమి?

ఏజం : ఏ మున్నదిస్వామీ! ఏ పోలింగుస్టేషనులో చూచినను పసుపుపెట్టెలు పట్టటంలేదు ఎఱ్ఱపెట్టెలలో ఏదియు లేదు. అన్నియు ఖాళీ.

జమీ : రాజధానియంతట నింతియేనా ?

ఏజం ; అవును, అంతట కాంగ్రెసుకే విజయము. తక్కినపార్టీలు నామరూపములు లేక నశించినవి.

జమీ ; ఔరా! కాంగ్రెసుశక్తి ! కాలము ననుసరించి నడుచుకొనవలెను. ధనికవర్గమునకు, పూంజీపతులకు నిక రాజ్యాంగములందు స్థానములేదు. ఇక కిసాన్ మజదూర్ ప్రజారాజ్యమే నెలకొనగలదు. కాంగ్రెసునందు జేరి ప్రజా సేవచేయుటే కర్తవ్యము. పోదము రండు.

(నిష్క్రమింతురు)

రంగము ౧౩ (1939)

ప్రదేశము : బెజవాడ.

ప్రవేశము : ప్రకాశం, గిరి, గోపాలరెడ్డి,
యాకూబ్ హుసేన్, మునిస్వామిపిళ్లె.

ప్రకా ; మనము మంత్రులముగా నున్న ఈ రెండు సంవత్సరములలో ప్రజలకే దేని యుపకారము చేయగలిగితిమా ?

గోపా ; సందేహ మేమి ? ముఖ్యముగా జాతీయభావములం ప్రజలలో వ్యాపింపఁజేసితిమి. ఏ జాతీయపతాకము నీడ కాంగ్రెసు తన త్యాగమహిమను జూపెనో, ఏ పతాకము నకై పెక్కు రాత్మార్పణ మొనర్చిరో, ఏ పతాకము మన జాతీయత కైకైకచిహ్నమో, ఆ జాతీయపతాకము నేడు ప్రజాసంస్థలపై స్వేచ్ఛావిహార మొనర్చుచున్నది.

యాకూ ; మనముచేసిన రైతుఋణనివారణ చట్టము బీద రైతుల నుద్ధరింపజేసినది.

గిరి ; మద్యపాననిర్మూలన చట్టము కార్మికులకు నైతికార్థిక విషయముల సహాయ మొనర్చినది.

ముని ; హరిజన దేవాలయప్రవేశచట్టము హరిజనోద్ధరణకు మిక్కిలి దోహద మొసగినది.

ప్రకా : నిర్బంధహిందీవిద్యావిధానము, ఖద్దరు, చేనేతపరిశ్రమాభివృద్ధికొసంగుగ్రాంటులుమననిర్మాణకార్యక్రమమును విశదపరచుచున్నవి.

గిరి : కాని జమీందారీరైతుల దుస్థితి తొలగింపజాలకపోతిమి

ప్రకా: అవును. అదియే నా మనసులోని యావేదన. ఉప సంఘము నివేదిక సిద్ధమైనది. బిల్లు ప్రవేశపెట్టదలచితిమి. కాని యింతలో రెండవ ప్రపంచయుద్ధము వచ్చిపడినది.

గిరి: ఏమికాంగ్రెసు రాష్ట్రములు నేకగ్రీవముగా బ్రిటిషువారి యుద్ధాశయముల వెలిబుచ్చు మని కోరినందులకు ప్రభుత్వము కష్టదాటుగా తప్పించుకొను సమాధాన మిచ్చినది!

యాకూ: పైగా కేంద్రశాసనసభనుగాని, రాష్ట్రప్రభుత్వములనుగాని సంప్రతింపకయే మనదేశమును యుద్ధములో దించిరి. అభిమానముగల వారికి పదవులు వీడుటయే కర్తవ్యము.

గిరి: మంచిమాట! గౌరవమునిలుపుకొనుట కంతకంటే చేయదగిన దేదియులేదు.

ప్రకా: మనము పదవులను విసర్జించి గాంధిజీ నాయకత్వమున యుద్ధవిషయమై కాంగ్రెసభిప్రాయమును తెలుపవలెను.

ముని: మన మీ పదవుల నంటిపెట్టుకొని కూర్చుండుటకు వచ్చియుండలేదు.

యాకూ: కాని ఒక్క విషయముమాత్రము కొఱతగా నున్నది. ప్రత్యేకాంధ్రరాష్ట్రమును నిర్మించలేకపోతిమి.

ప్రకా: కారణాంతరముచే నసహాయుల మైతిమి. మరల మంత్రిత్వములు స్వీకరించగలిగిన మన మొదటికృత్యమే యిదియగుగాక! మనమందఱము రాజీనామాల నిత్తము. రాబోవు శాంతివిప్లవపంథా ననుగమింతము; రెండు

(తెరపడును)

కాంగ్రెసు విజయము

3. ప్రజావిప్లవాంకము

(1940)

రంగము ౧ —(1942 సెప్టెంబరు)

ప్రదేశము : పూనాను.   ప్రవేశము : పాయులు

*విప్లవము కావాలి విప్లవము రావాలి
విప్లవజ్వాలలతో విశ్వమే నిండాలి
సామ్రాజ్యవాదంబు సమసిపోయేదాక
ధనికవాదం బింక దగ్ధమయ్యేదాక ||వి||
చెమటోడ్చి పనిజేయు శ్రమజీవు లేకమై
శ్రామికుల రాజ్యంబు స్థాపించునందాక ||వి||
శ్రామికుల దోచుకొని సుఖయించు సోమరుల్
విశ్వమున లేకుండ అస్తమించేదాక ||వి||
వర్గభేదాల్ పోయి ఉత్పత్తి సాధనాల్
వ్యక్తిపరమూ గాక సంఘపరమౌదాక ||వి||
ఘోరదారిద్ర్యంబు కరువులూ కష్టాలు
యుద్ధాలు ఇవియన్ని అంతమొందేదాక ||వి||

*(క్రాంతిగీతాలు)

పా 1: ఔరా! విప్లవము-జాతీయ విప్లవము-ప్రజావిప్లవము-నివురుగప్పిన నిప్పువలెనున్న ప్రజలలోని విప్లవాగ్ని యొక్క-సారి ప్రజ్వలించినది.

పా 2: అదిగో! ఎటుచూచినను మంటలు. స్టేషనులు, ఆఫీసులు మంటల పాలగుచున్నవి. తంతితీగెలు తెగిపోవుచున్నవి. రైలుపట్టాలు పీకివేయబడుచున్నవి. రాకపోకలు లేవు. వంతెనలు నాశన మైనవి. అంతట అరాజకము. అంతట స్వాతంత్ర్యము.

పా 1: ఔరా! ఆసేతుహిమాచలపర్యంత మొక్క-టే తిరుగు బాటు. అయ్యయ్యో! ఆ చెలరేగిన ప్రజాసమూహములపై కాల్పులు జేయుచున్నారు. అబ్బా! ఎందఱెందఱో విద్యార్థులు తమ లేఁబ్రాణముల నాహుతి జేయుచున్నారు. ప్రజలు త్తేజితు లగుచున్నారు. కొన్నిచోట్ల ప్రజలనాప లేక విమానములనుండి జనసంఘములపై బాంబులు విసరుచున్నారు. ఔరా! ప్రజల కింతటియావేశ మెట్లు వచ్చెనో గదా!

పా 1: ఎట్లు వచ్చె నందువేమి? 1940 నుండి 41 వరకు కాంగ్రెసు ఈ యుద్ధమునందు తా నవలంబించు వైఖరిని వ్యష్టిసత్యాగ్రహ మను పేర ప్రదర్శించినది. మాదేశమునకు సంబంధములేని యుద్ధమునకు మేము సహాయము చేయమని ప్రత్యేకముగా వ్యక్తులు వెల్లడించి వేనకు వేలు జైలుకు వెళ్ళిరి. కాని ప్రభుత్వదృష్టియందు మార్పు రాలేదు.

పా 1: అందుకేనా బొంబాయిలో మొన్న ఈ 42 ఆగష్టు 8న

సమావేశమైన కాంగ్రెసు గాంధీజీ నాయకత్వమున 'క్విట్ ఇండియా' తీర్మానమును గావించినది.

పా 2 : ఔను! 'క్విట్ ఇండియా' వినాదముతో శాంతియుతముగా మరల కాంగ్రెసు సర్వతోముఖ సత్యాగ్రహమును జరుపగాంధిజీనిసర్వసైన్యాధిపతిగా నొనర్చినది. కాని, బ్రిటీషువారీయుద్యమమును మొలకలోనే త్రుంచివేయ సంకల్పించిరి. 9 వ తేదీన అతిరథులనదగు వర్కింగు కమిటీ సభ్యుల నెల్ల నిర్బంధించి రహస్యస్థలమునకు గొంపోయిరి. కొందఱ మార్గమధ్యమున బట్టిరి. ఇతరుల నిండ్లవద్దనుండగనే యరస్టుచేసి జైలుకంపిరి. నేరములేదు. విచారణలేదు. అందరు డిటెన్యూలే. కాంగ్రెసులోని నాయకుల నందఱి నిట్లుబంధించిరి.

పా 2 : అందులకే ప్రజలలో నావేశము పెరిగినది. మా నాయకు లేమైరని తిరుగబడిరి. ప్రభుత్వమువారు తెలుప కుండిరి. ఇంకేమి? క్రమశిక్షణలో నడుపగల నాయకుఁడు లేకపోయెను. కావున ప్రజలు హింసాహింసల లక్ష్యపెట్టక తమకు తోచిన విధముగ విజృంభించినారు.

పా 1 : పాపము. కాంగ్రెసువారి నందఱను నిర్బంధించుటచే కాంగ్రెసు సమసిపోవునని ప్రభుత్వము తలఁచినది. కాని ప్రజలలోని స్వాతంత్ర్యపిపాసను గుర్తింపజాలకపోయెను. తన పశుబలముచే నేటి యీతిరుగుబాటు అడపగలదు. కాని ప్రజల మనస్సులయందలి స్వతంత్రతాక్షుధను మాత్రి మడఁపజాలదు. నేఁ డెవనినోట వినినను– 'క్విట్–ఇండియా' (Do or Die) 'కరేంగే యామరేంగే' "యశోవా

మృత్యుర్వా’యను నినాదములే చెలరేగుచున్నవి. కానిమ్ము ముందేమి కానున్నదో! పాప మాకాంగ్రెసువారు జైళ్ళ యందెట్లు గడపుచున్నారో కదా! పోదము పద!

(నిష్క్రమింతురు)

రంగము ౨. (21–10–43)

ప్రదేశము: అలిపురం క్యాంపుజైలు.

ప్రవేశము: ఇరువురు రాజకీయఖైదీలు

1: అబ్బా వినాయక చవితినాడు 16వ బ్లాకులో లాఠీ చార్జీ చేయుటచే దెబ్బలు తిని మనవారు ‘ఆసుపత్రి’ జేరినారు. శరీరమంతయు దెబ్బలే!

2: దానికేమి? మొన్న నందివాడ హరిజనసోదరుడు చనిపోవుట మిక్కిలి విచారముగా నున్నది. పాపము మన సోదరులెందఱో ప్రాణములు వీడుచున్నారు. వారిశవములను పూలమాలలతో బయటికి బంపు దృశ్యములు మఱపునకు రానివి. వారు స్వాతంత్ర్యముకొఱకు పరిశ్రమించి ప్రాణములు వీడిరి. అట్టిదేశభక్తులకు వీరపూజలు చేయుచున్నాము. తంజావూరు డెటిన్యూలక్యాంపులో మృతులగు సర్దార్ నారాయణరాజు, సుబ్బరాజుగార్లకు ఇట్లే చేసినారట. ఔరా! ఈ దేవతాపులుసుతో చలిలో నానా బాధలు పడవలసి వచ్చుచున్నది.

1: నీవే భాష నేర్చుకొను చున్నావు.

2 : మా 17 సబ్లాకులో కే. అప్పారావు, జాస్తి వేంకట సరసయ్య అందఱకు హిందూస్థాని నేర్పుచున్నారు. రాష్ట్రీ భాషాసభల జరుపుచున్నాము. కొందఱు ఉర్దును, ప్రాంతీయభాషలను నేర్చుకొనుచున్నారు,

1 :విద్యల నేర్చుకొనుటకిట మంచితీరిక లభించుచు. వృద్ధులు గూడ తమ మాతృభాషలను నేర్చుకొనుచున్నారు. పండితులు గాంధీపురాణములు చెప్పుచున్నారు. వారికథకులకు కొదువలేదు. కవులు జాతీయకవితల నల్లుచుండ, గాయకులు పాడుచున్నారు. భక్తులు ధ్యానమగ్నులగుచు శాంతముతో స్వరాజ్యదేవత నారాధించుచున్నారు.

2 : అమ్మయ్య, సర్దార్ గౌతులచ్చన్న గారు జాతీయ పాఠములను బోధించుచున్నారుగదా!

1 : ఔను సోదరా! నేనిట సాంఘిక, ఆర్థిక, రాచకీయాది సమస్యలలో మిక్కిలి విజ్ఞానమును సంపాదించితిని.

1 : నీవేకాదు. అందఱు కర్మయోగులై విద్యాపరిశ్రమ నొనర్చు చున్నారు. ఇదియొక విద్యాలయమైనది. క్రిమినలు ఖైదీలు మనల జూచి చదువు నేర్చుకొనుచున్నారు. సహాకరించుచున్నారు. లోకమాన్యతిలక్, గాంధీజీ, గంగా, నెహ్రూ, ఉన్నవ మొదలగు ప్రముఖులు గీతారహస్యము మాలపల్లి మొదలగు నమూల్యగ్రంథముల నిటనే వ్రాసిరి. చెఱసాలను కర్మయోగశాల జేసినారు.

1 : అవును. అరువది దినములు నిరశనవ్రతముబూని ప్రాణములు వీడిన జతీంద్రుడును, గాంధిజీ మున్నగు దేశభక్తులు దీనిని త్యాగశాల జేసినారు.

2: మనమిట కష్టసహనము, సమయము సద్వినియోగము చేయుటను నేర్చుకొనుచున్నాము. చదువుచున్నాము. నూలు వడకుచున్నాము. మొన్న బాపూజీ ఇరువదియొక్క రోజుల ఉపవాసము విని, దండియాత్రావీరుడు ఎర్నేని సుబ్రహ్మణ్యం, కేశిరాజు అప్పారావు మున్నగువారు అన్నిరోజులుపవసించి సఫలులైరి.

1: ఇంటినుండి నాకొక వార్త వచ్చినది. మాచెల్లెలు రాయ వేలూరు జైలులోనున్నదట. స్త్రీలందఱు నట మనవలె విద్యలు నేర్చుచు నూలుకుట్టు పరిశ్రమలు చేయుచు విజ్ఞానము సంపాదించు కొనుచున్నారట.

2. మంచిది. హిందూముస్లిము, అరవ, ఆంధ్ర, మొదలగు మతజాతిభేదములు లేక భారతీయుల మను భావముతో సమైక్యతను జాటుచున్నాము. మాతృదేశసేవకై ఎట్టి కష్టముల నైన సహించుచు సర్వసమర్పణ జేయవలెను.

1: అదిగో బిగిలు మ్రోగినది. లాకప్ వేళయైనది. పద పోదము. ఈ రాత్రి మంచిపుస్తకము చదివెదము. బ్లాకుకు పోవలెను.

(నిష్క్రమింతురు)

రంగము 3 (1944)

ప్రదేశము: సేవాగ్రామ సమీపము. ప్రవేశము: రంగా

రంగ: ఔరా ఈరెండుసంవత్సరములలో కాలమెంత తారు మారైనది. ప్రజలలో సంశయము లేర్పడినవి.

శా.కాంగ్రెస్ పేరును రూపుమాపుటకున్ గాంక్షించి, సర్కారుచే కాంగ్రెస్ వీరులు బందిచేయబడునా కాలంబు వీక్షించి, ఈ సంగ్రామంబు ప్రజాసమంబనుచు నా సర్కారులో దూఱి, వే కాంగ్రామీణుల పార్టి పేరులకహో! కావించినన్యాయమున్

అభివృద్ధి నిరోధకరము లగు కొన్నిపార్టీలు సమయమునుజూచి కాంగ్రెసుబలము నడగునటలెనని తమ పార్టీ ప్రబోధమును గావించుకొనినవి. నిజమైయిన కాంగ్రెసు ప్రచారము చేయు నాయకులు బయట లేనందున కాంగ్రెసు జ్యోతిని రక్షించుభారము నాడు విద్యార్థుల పైనను, రైతుల పైనను పడినది. (ముందునకుఁ జూచి) అదే సేవాగ్రామము! గాంధిజీని కలిసికొని కార్యవిధానము నాలోచింతును.

(నిష్క్రమించి రెండవవైపున ప్రవేశింపగా గాంధిజీ రాట్నము వడకుచుఁ గానుపించును.)

రంగ: మహాత్మాజీ! నమస్తే.

గాంధి: నాయనా! కూర్చుండుము. కుశలమా? భారతి కుశలమా?

రంగ: ప్రేమమూర్తీ! మీయాశీర్వాదము వలన కుశలము. బ్రహ్మచర్యము, నిష్కామతత్వము, సత్యము, అహింస, మీ జీవితసూత్రములు; పవిత్రులరు.

గాంధి: రంగా! నీదేశసేవదొడ్డది.

శా.రైతేకాంగ్రెసు, కాంగ్రెసేరయితుగా రైతాంగమున్గూర్చనా శీతక్ష్మాధరసేతుభారతిని రా శీ భూ త సౌ ఖ్యా హి వై చేతోమోదము నొంది కర్షకులు రంజిల్లంగ బోధించి తో నేత్రగ్రేసర! రంగనాయకమణీ! నీదీక్షసామాన్యమే!

1921 నుండియు అఖిలభారతకిసానుసమస్యలయందే శక్తి వినియోగించుచుంటివిగదా!

రంగ: అది తమ ఆశీర్వాదబలమేగదా! తమరు సర్వదా స్వర్ణస్వప్నముల గాంచు ఆ 'రామరాజ్య'మనిన రయితు కూలి ప్రజారాజ్యమేకదా!

గాంధి: నిజము. నిజము. రైతులశక్తి కాంగ్రెసు నందంతర్భూతమైయున్నది. ప్రపంచ మంతయు పర్యటన మొనర్చి యింగ్లండు, జర్మనీ, ఇటలీ, ఫ్రాంసుదేశములందలి కిసాను సమస్యల గుఱ్తెఱింగితివి. అంతర్జాతీయరాజకీయార్థిక పరిణామము అవగాహన మొనర్చుకొంటివి.

రంగ: బాపుజీ! 1938 లోనే తాము తమ సేవా పథమునందు సంపూర్ణముగా నడువగోరి నన్నాశీర్వదించిరి. నాకప్పుడు అదృష్టములేక, మీ త్రోవనే మీ ఆశయానుసారము నడువలేకపోతిని. కాని, తమ పితృవాత్సల్యప్రభావముచే ఈ నాడు నాయంతట నేనే మీ పంథా యందు జేరి, దానిని పెంచుకొనుచు బలపరచుకొనుచుండు భాగ్యశాలి నైతినని మీకు నివేదించుకొన సంతోషపడుచున్నాను. నేడు దేశమునందు స్వార్థపూరితములగు పార్టీలు తలచూపినవి. అవి జాతీయపంథాను బొత్తిగా మఱచినవి. అంతర్జాతీయత యను మిషచే అన్యదేశ నియంతల ననుసరించుచు దేశకళ్యాణసంధాయకు లగు జాతీయనాయకులను వెక్కిరించుచున్నవి.

గాంధి: నాయనా! నేను తెలిపెడి నిర్మాణ కార్యక్రమమాచ

రించినచో దేశమందలి యేడులక్షల గ్రామములు, పట్టణ ములు మరల కళాకాంతులతో కళకళ లాడగలవు.

సీ. ఖాదీపరిశ్రమ నాగావింపవలె వృద్ధి
మద్యపానంబును మాన్పవలెను
హిందు మస్లిముల కింపొందజేయుము మైత్రి
అంటరానితనంబు మంటగలుపు
మహిళామణుల హక్కు మన్నింపఁగావలె
ఆరోగ్యబోధ జేయంగవలెను
గ్రామపరిశ్రమ లగు వృద్ధిగావింపు
పారిశుధ్యంబుకుఁ బాటుపడుము
గీ. వృత్తివిద్య, వయోజనవిద్య గఱపు,
మమత నేర్పు హిందూస్థాని, మాతృభాష
విడకు, మార్థికసమత గావింపవలయు
కుష్ఠురోగుల నిలయముల్ కూర్పవలయు
గీ. రైతుకార్మిక కాంగ్రెసుల్ రంజిలగను
అడవిజాతుల బాగుకై పడుము పాటు
పూని విద్యార్థికాంగ్రెసున్ పూన్పవలయు
ఇవియ గాంధిసూత్రములందు నెఱుగవలయు

రం: ఆహా! అమృతప్రాయము. ఈమీ ప్రణాళిక సాంఘికార్థిక వైజ్ఞానికాది సమస్యలను చక్కగా పరిష్కరించును. అందు మొదటిదియగు ఖాదీ పరిశ్రమ రైతులకును, రెండవది యగు మద్యపాననిర్మూలన కార్మికులకును ముఖ్యతమ ములు.

గాంధి: అవును. మనరాచకీయదాస్యము తొలగుటకు మూడవదియగు హిందు ముస్లిము సఖ్యతయే ప్రధానమైనది.

క. హిందూ ముస్లిము సఖ్యత
నెంమను చాటింపవలయు హిందూదేశం
బందున; జాతీయైక్యతఁ
బొందక స్వాతంత్ర్యలక్ష్మి పొందదు మనలన్

రంగ: అందుకు ముఖ్యముగా మతసహనము, ఓర్పు నుండవలయును.

గాంధి: నిజము మహమ్మదీయుఁడొకఁడు గోహింసచేయు నను కొనుము. హిందువుఁడైనవాఁడు వానితో స్నేహముగా వాదించి, నచ్చఁజెప్పియే దానిని మాన్పించవలెను. గోహత్యల మాన్పుటకు నరహత్యలకుఁ బాల్పడు టెంత నైచ్యమో యూహింపుము. మనమందఱ మొకే భారత మాత పుత్రుల మనుమాట మఱువరాదు. మాట పట్టింపునకై దౌర్జన్యమునకుఁ బూనరాదు.

రంగ: నాల్గవదియగు అస్పృశ్యతానివారణ మత్యవసరమైనది! ఓ దేశీయులారా!

ఉ. ధర్మము ధర్మమంచును సదా వచియింతురు ధర్మపన్నముల్
ధర్మమునందు లేదెదయ? దగ్గఱజేరగ ఛీ యటంచు పో
దుర్మతి దూరమంచు బహుదూషణచేయుటె ధర్మమానొకో
మర్మ మికేలనయ్య దయమాలిన ధర్మము లున్నవే భువిన్

ఉ. చెప్పగరానివారు దరిఁజేరగరానియు వారటంచు మీ
గొప్పతనంబునే దలఁచి క్రూరముగా గనుచుందురయ్యయో

తిప్పలుబెట్టగా నెటుల దీనుల భాగ్యవిహీనుల న్మనం
బొప్పెడి? ఘాతిగుండెయమొ? ఓర్వగలారె సహోదరవ్యధల్

మహాత్మా! దానికి తమజీవితమునే పణముగా నొడ్డితిరి.
గదా! ఇకనైదవది మహిళాభ్యుదయము. అది ప్రాముఖ్య
మగు సమస్యయే.

క. భారతమహిళాభ్యుదయము
సారెకు మదినెంచి వేగ సమకూర్పనిచో
భారతమాతృకదాస్యము
తీరదు, విజ్ఞానధనము స్త్రీలకు కొదువే.

గాంధి: బాగుగా చెప్పితివి. తక్కిన గ్రామపరిశ్రమ, పారిశు
ధ్యము మొదలగు వానిని కార్యాచరణయందు చూపుచు
స్వదేశోన్నతికై పాటుపడవలెను.

గీ. ప్రజల కాంగ్రెస్సు జేయుడీ రైతుకూలి
బాలయువజన విద్యార్థి వర్గసంఘ
ములను స్థాపించి, లేకున్న మోద మలర
దేశస్వాతంత్ర్య మెట్లు ప్రాప్తించు మనకు?

ఇన్నియున్నను తుదకార్థికసమత్వము లేకున్న మిగిలి
నవి సున్నయగును. కావున

గీ. ఆర్థికసమత్వమే వీని కన్నిటికిని
మించునదియంచు మదిలోన నెంచవలయు
కుడువఁగూడును, కట్టగా గుడ్డలేని
బూటకపు స్వరాజ్యంబది బుగ్గిపాలు.

రంగ: అట్టి యార్థికసమత బోధించునదే గదా సామ్య
వాదము. రష్యాప్రభుత్వ మిట్టి సమత్వాదృష్టి కలిగినదే కదా!

మహాత్మా! మన దేశమందు భూస్వాముల, జమీం దారుల విషయమేమి?

గాంధి: జమీందారీ విధానము, పెట్టుబడీదారీ విధానము తప్పకనిర్మూలనముకావలసినవే. మనము సామ్యవాదమును సౌమ్యవాదమున నమలుపఱుతము. అందునాకు విశ్వా సము గలదు.

రంగా: బాపుజీ! సర్వసంగపరిత్యాగులును, కర్మయోగులును, ఋషిపుంగవులు నగు మీవంటి వారి నాయకత్వమున నడుపబడు కాంగ్రెసుసంస్థ బూర్జువాసంస్థయనియు అభి వృద్ధి నిరోధక సంస్థయనియు నిందించువారి నేమనవలెనో గదా!

సీ. * ధర్మమార్గంబున దశరథాత్మజుకీతి
సత్యంబునను హరిశ్చంద్రులీల
శాంతంబునను ధర్మజాతునివలె రాజ
కీయంబునందు శ్రీకృష్ణుబోలి
వంభూతదయను శ్రీశంకరజాద్దుకాణిని
ఘనయోగవిద్య శంకరుని భంగి
కుమమందు శ్రీయేసుక్రైస్తనగుచుపోల్కి
మతిదృఢంబున మహమ్మదువిధాన

గీ. తెలసియున్నావు నేటికీ విశ్వమందు
నన్నియవతారముల శక్తినందినావు
సత్యధర్మంబులను మాకొసంగుమయ్య
ప్రేమసంపూరితాత్మ గాంధీమహాత్మ!

* సాయం వరదచాను.

గాంధి: మీ రాష్ట్రమున నిర్మాణకార్యక్రమము జరుగు
చున్నదా?

రంగా: మహాత్మాజీ! శాస్త్రిగారి వినయాశ్రమము, ఎర్నేని
వారి గాంధియాశ్రమము, గుంటూరులోని కృష్ణాశ్రమము
సర్వదా తమ కార్యక్రమమును సాగించుచునే యున్నవి.
ఇంక మాకల్లూరి చంద్రమౌళిగారు కాంగ్రెసుప్రచారకులను
సంఘటన మొనర్చి రాష్ట్రకాంగ్రెసు అసెంబ్లీ అధ్యక్షులై
కాంగ్రెసు వ్యతిరేకశక్తుల నన్నింటి ధైర్యసాహసములతో
నెదుర్కొనుచున్నారు. ప్రచారమును విరివిగ సాగింప
నున్నారు.

గాంధి. మంచిదే ఆంధ్రులు కార్యశూరులు.

రంగా: బాపుజీ! సెల వొసంగుడు.

గాంధి: శుభమగుగాక. వెళ్ళిరమ్ము నాయనా.

రంగా: (నడచుచు తనలో)

గీ. గాంధి బాపుజీ యానతి కరముభక్తి
శిరమునందాల్చి స్వాతంత్ర్యసిద్ధికొఱకు
అఖిల దేశాల మేల్కొల్ప నరుగువాడ
క్రూరశత్రుగజంబుల గుండెలదర!

విద్యార్థి, కార్మిక, కర్షక, యువజన, మహిళా, చేనేత కాంగ్రెసు సంస్థల నెలకొల్పి కాంగ్రెసుశక్తి నినుమడింపఁ జేయుదును. (నిష్క్రమించును)

రంగము ౪ (1945)

ప్రదేశము: ఢిల్లీ.

ప్రవేశము: వేవెలు, హోంమెంబరు, కమాండర్.

కమాం: ప్రభూ! సిమ్లాసమావేశ మిట్లు చెడిపోయినదేమి.

హోం: అందాశ్చర్యమేమి? హిందూముస్లిముల కెట్లును పొత్తు కలియదు. మన రాజ్యమెట్లును స్థిరముగ నేయుండును.

వేవె: మనము కుదరనిచ్చినగదా! అసెంబ్లీయందలి కాంగ్రెసు ముస్లిము లీగులవారు రాజీపడి చెరి యయిదు స్థానములు ప్రభుత్వమున తీసికొనుట కంగీకరించిరి . దానిని మనము హిందూముస్లిములుగా మార్చుటచే వ్యవహారము చెడుట తటస్థించినది.

కమాం: ముస్లింలీగు పార్టీ మనకు నిజముగా మేలునే చేయుచున్నది. వారి పాకిస్థాన్ పట్టుదల మనకు లాభకరము.

హోం. దానిని మనము తేల్చకూడదు. ఒకసారి పాకిస్థాన్ యొసగినట్లే మాట్లాడవలయును. మరియొకతూరి అఖండ హిందూస్థానము నెడ నభిమాన మున్నట్లే చూపించ వలయును.

వేవె: కాని యీ యెత్తులు చాలకాలము కొనసాగ జాలవు. మనము కాంగ్రెసు నడఁచితి మనియే తలఁచితిమి. కాని జైలునుండి విడుదల యయిన తోడనే మరల 'క్విట్ ఇండియా' తీర్మానమును పునరుద్ఘాటించిరి. ఆ జవహారుళ్ళ కీర్తి యమోఘమైనది. దేశము నాల్గు మూలలను సింహగర్జనము చేయుచున్నాఁడు.

కమాం: ఈగర్జనల కేమిలెండు? ఇట్లే కాలహరణ మొనర్చు చుందుము.

వేవె: కాని జవాహరుని యంతర్జాతీయప్రతిభ యసామాన్యము

షాం: ఏమైనను ఎలెక్షనులను గల్పించితిమిగదా! దీనితో కొంతకాలము జరుగును.

వేవె: కాని కాంగ్రెసువారు ఎలెక్షనుల కంటెను పాకిస్తాను విషయమునకు ప్రాధాన్య మొసంగి దేశమునందు విప్లవ బీజములు నాటజూచుచున్నట్లు సంశయించుచున్నాను. మన దేశమందలి 'లాస్కి' మహాశయుడుగూడ బ్రిటిషు వారు భారతదేశమునుండి వైదొలంగుటయే కర్తవ్యమని చెప్పుచున్నాడు. ఏమి కానున్నదియో? లెండు పోదము.

(నిష్క్రమింతురు)

రంగము ౫ (1945)

ప్రదేశము: ఢిల్లీ.

ప్రవేశము. జవాహర్, రంగా, సరోజిని, ఖాన్‌సాహెబ్

జవా: ఔరా! సుభాసువీరుని శౌర్యము.

సీ. ఎవ్వాఁడు ధీరత నేకాకి గావెళ్ళి
పరరాజగౌరవా ల్బడయ గలిగె
ఎవ్వాఁడు చతురుడై 'ఏషియా' యంతట
స్వాతంత్ర్యబీజముల్ చల్ల గలిగె

ఎవ్వాఁడు ఘన 'ఆజాద్ హిందుఫౌజు'ను గూర్చి
పడిస్వాతంత్ర్యముగూర్చ నడుపగలిగె
ఎవ్వాఁడు తను స్వరాజ్యేందిర వరియింప
మూపులం ధరియించి మోయగలిగె

గీ. అట్టి దేశసేవాపరాయణు నమేయ
శౌర్యు నలఘు తేజు సుభాసు నేరమెంచ
జాలునెవ్వాఁడు భరతదేశంబునందు
వాఁడెపో దేశద్రోహి వాస్తవముగ.

భారతమాతదాస్యవిముక్తికై పరదేశములందలి భారతీయుల సంఘటన మొనర్చిన వీరవరుని నామము సంస్మరించుటకైనను భారతావని నోచుకొనలేదా?

రంగా: పండిట్‌జీ! ఔను జయాపజయములు దైవాధీనములు. అతఁడే యాతని ప్రయత్నమున విజయుఁడైన మన మీనాటికి స్వతంత్రభారతమున నుండియుండెడివారమే గదా!

సరో: నిజము. మన స్వర్ణస్వప్నముల కొక యాకారమును కల్పించి భారతవీరులు స్వాతంత్ర్యప్రియులనెడి యశమును కల్పించెను. ఎవరైన కుమారులను కోరుకొమ్మని వరము ప్రసాదించిన బోసు వీరులనే పుత్రులుగా కోరుదును.

ఖాన్: అట్టివాఁడు దేశద్రోహి యెట్లగును.?

జన: ఖానుజీ! సుభాసు దేశద్రోహి యను పలుకులు నా చెవుల వినలేను. అతని దేశభక్తి సాటిలేనిది, అచంచలమైనది.

రంగ: అవును. జపానువారి చేతికి చిక్కి వారి యాశయసిద్ధికి

కీలుబొమ్మప్రభుత్వము స్థాపించె నను వాదు దురహంకార పూరితమైనది.

ఖాన్ : రంగాజీ! అవును. మనకుజేరిన భోగట్టా ననుసరించి జపానువారి కాతండెన్నడును లొంగలేదని తెలియుచున్నది.

సర్గో : భరతమాత దాస్యశృంఖలముల ఛేదించుటలో నెదురైన ప్రతిదేశమును, ప్రతిజాతిని ప్రతిఘటించుటయే రాజనీతిగా గైకొనిన వీరశిఖామణి.

జన : నిజము. ఆతండు నిజముగా త్యాగమూర్తి. బ్రహ్మచారియై జన్మభూమికి సర్వస్వము నొసంగెను. ఆగ్నేయాసియా యందలి దూరప్రాచ్య దాస్యవిముక్తికై స్వతంత్రతాగ్నిని రగుల్కొల్పిన మహనీయుండు.

ఖాన్ : కాకేమి? కెప్టెన్ షానవాజ్, కెప్టెన్ లక్ష్మిల బోలు మహాసేనానులు గల ఇరువది లక్షల స్వచ్ఛంద భారత సైన్యమును సేకూర్చిన నేతాజీ యాతడు కాదా?

సర్గో : అంతియేకాదు. స్వతంత్ర భారత ప్రభుత్వ స్థాపకుండై భారత రాజ్య సింహాసనాభిషిక్తుండయిన మొట్టమొదటి నేతాజీ. హింసావిధానము మన కాంగ్రెసులక్ష్య మెన్నటికిని కాదు. కాని వారి దేశభక్తి కొనియాడదగినది.

రంగ : కాని, బోసువీరులను రాజద్రోహ నేరమునకు శిక్షింపం జూచుట విషాదకరము. ఇంగ్లండు పరాధీనమగుచో దాని స్వాతంత్ర్యముకొఱకు ఆ పరరాజుతో పోట్లాడు తన దేశీయులను బ్రిటిషువారు రాజద్రోహము క్రింద శిక్షింతురా లేక దేశభక్తులని పూజింతురా?

జవా : అట్టివా రెన్నటికిని నోస్థులు కాజాలరు. రాజభక్తి కంటెను దేశభక్తి దొడ్డది. స్వార్థపరులు పరదేశములకొల్ల గొట్టి, వారిని పీడించుకొని తినెడి యుగమునశించినది. ఇది ప్రజాస్వామిక యుగము.

ఖాన్ : పైన వారిపై హత్యానేరము లంటగట్టుటయా?

జవ : వారేహంతకులైన చేచేతుల మహాకాటకమును సృష్టించి బంగాళములో 1943 సంవత్సరమున డెబ్బదిలక్షల జనమును బలిగొనుటకు కారకులైన ప్రభుత్వోద్యోగులు మాత్రము హత్యానేరమునకు శిక్షింపఁబడవలదా ?

ఖాన్ : బాగుగ చెప్పితిరి. కాని నేఁడు న్యాయ మెచటకలదు.

రంగ : న్యాయ మేమున్నది. మన భారతమిత్రుఁడు లూయీ ఫిషర్ వ్రాసిన యుదంతము చదివితిమిగదా! అమెరికా యందు సాలునకు వేలకొలది ద్రవ్యమును వెచ్చించి భారత దేశవ్యవహారముల గప్పిపుచ్చుచు తప్పులతడకల ప్రచారము గావించుచున్నారట.

సరో : రంగాజీ ! మన సోదరి విజయ అమెరికా యందుండుట మనకుమేలే. ఆమె ప్రచారము వర్ణనాతీతము. ఆమె యచట లేకున్న భారతదేశ నైజస్వరూప మావిధముగా "సాన్‌ఫ్రాన్సిస్కో" సమావేశమునందు చిత్రింపఁబడదు.

జవ : విదేశ ప్రచారము మన కెంతేని ముఖ్యమగును. పతిత దేశములన్నియు తమ స్వాతంత్ర్యమును పునఃప్రతిష్ఠించు కొనుటకు సర్వవిధముల కృషిచేయునర్పవలెను,

రంగ : సంశయమేల? అదిగో ఇండోనేషియా, ఇండోచైనాల యందలి స్వాతంత్ర్య సమరముల గాంచుఁడు. పరాధీనుల

శాసనకై ఫాసిస్టుల నడచుటకే యుద్ధముల చేయు చున్నామని ధర్మపన్నములు పలికిన సామ్రాజ్యవాదులు యుద్ధవిజయులై తమ సామ్రాజ్యభాగముల సుస్థిరమొనర్చు కొనిరి. అంతేకాక డచ్చి, ఫ్రెంచి సామ్రాజ్యములగూడ నిలువబెట్ట బలప్రయోగ మొనర్చుచున్నారు.

జన: ఔను రంగాజీ! చైనాలోని హాంకాంగును మరల తమ యేలుబడిక్రిందకు తెచ్చుకొనినారు. బర్మా, సింగపూరుల తిరిగి తమసామ్రాజ్యమున కలుపుకొనినారు. ఫిలిప్పైన్సును అమెరికావారు స్వాధీనము చేసికొనినారు. కాని ఆయా దేశముల స్వాతంత్ర్యము మాట తలపరైరి.

ఖాన్: సామ్రాజ్యములను నిలుపుకొనుటకు చేసిన యీ యుద్ధము ప్రజాయుద్ధమని మన దేశమందలి కమ్యూనిస్టుల వాదన.

జవా: సరియే. ఆపార్టీకిని, మనకును ప్రధానవిషయములందే భేదముకలదు. మన మీ యుద్ధమును సామ్రాజ్యయుద్ధ మన, వారిది ప్రజాయుద్ధ మనుచున్నారు. మనము కోరు నది సంపూర్ణప్రజాస్వామికము. వారు కోరునది పార్టీశా మిక నియంతృత్వము. మనము వర్గసామరస్యమును కోరు దుము. వారు వర్గపోరాటమును వాంఛింతురు.

ఖాన్: హిందూముస్లిముసఖ్యత విషయమునను వారి పంథా వేరుగ నున్నది మనము హిందూ ముస్లిము సమైక్యత కోరుదుము. వారు కాంగ్రెసు ముస్లింలీగుల యైక్యత కోరు దురు. మనము ముస్లిములు ప్రత్యేకజాతి కాదం టాము. వారో ప్రత్యేకజాతి యనుచున్నారు. ప్లెబిసైటు

ద్వారా విభజన మనము కోరితే దేశవిభజన వారి జన్మ హక్కని వాదింతురు. మనము ప్రత్యేక నియోజకవర్గాలు పనికిరావంటే వారవి కావాలనుచున్నారు.

రంగ : నిజముగ ఈ పాకిస్థాన్ సమస్య అభూతకల్పన. దానికీ యభివృద్ధి నిరోధక సంఘములు తాళము వేయుచున్నవి.

జవా : కాదా మరి ! స్వయంనిర్ణయ సూత్రము ప్రాంతములకు వర్తింపజేతుమని మనము ఘోషించుచుండ దానిని మతములవారికి వర్తింపజేయుమనుట మూర్ఖత యగును. స్వార్థపరత యగును.

ఖాన్ : మాకు దేశముముందు, మతము తరువాత యని వేనోళ్ళ చాటుచుంటిమిగదా! ముందు దేశస్వాతంత్ర్యమును సంపాదింపవలెను.

రంగ : మహాశక్తివంతమగు 'అటం' బాంబును కనిపెట్టి రెండవ ప్రపంచ యుద్ధమున దిగ్విజయము గాంచిన వారు మన స్వాతంత్ర్యమును గుర్తింతురా ?

సరో : అంతకు మించిన శక్తి ఆత్మశక్తి మనదేశమున కలదు. ఆ శక్తివలననే మన కాంగ్రెసుకూడ నేడు దిగ్విజయము గాంచినది.

రంగ : నిజము. క్రమశిక్షణకు లోనై సమైక్యతతో సంచరించు కాంగ్రెసును నామరూపములు లేకుండ చేసితిమని బింకములు పలికినది బ్రిటిషు ప్రభుత్వము. అదియే మరి తులు లేక మనల సందిట విడచి సంధిబేరమును సాగించుచున్నదిగదా! ఇది మన విజయమే.

జనా: ఈ సంధుల కింక మనము లొంగరాదు. మన నినాదము "క్విట్-ఇండియా" నుండి "క్విట్-ఏషియా" గా మారినది. సామ్రాజ్యవాద పిశాచమును ఆసియా ఖండము నుండి తరిమివేయవలెను. జైహింద్. లెండః పోదము.

(నిష్క్రమింతురు)

రంగము ౬. (1945 డిసెంబరు, 28)

ప్రదేశము: రాయలసీమలోని గ్రామము

ప్రవేశము: కల్లూరి సుబ్బారావు, కల్లూరి చంద్రమౌళి, వోబులరెడ్డి, కోటిరెడ్డి, రత్నమాంబ, పలంటీరులు.

వలం: కీర్తన:

ముందునకు సాగిపోతామ్, కాంగ్రెసునకు
అందరము వోటు చేస్తామ్ ॥ముందు॥
ఛేదించి పాలించకోయ్ పాలకా
భేదించి మమ్మేలకోయ్,
హిందు ముస్లిము క్రైస్తవుల్
అందరామొక జాతివారమేనోయ్ ॥ముందు॥
విత్తనము చితుకగొట్టి రెండుగా
సత్తువా భూమిబెట్టి ఎంతగా
క్రొత్తయెరువులు వేసినా గింజమొల
కెత్తునా. పిచ్చిబాబూ దేశాన్ని ॥ముందు॥
సత్తువా మాకున్నదోయ్ జాతికి
మత్తు వదలిపోయెనోయ్ కాంగ్రెస్సు

కిత్తుమోయ్ మావోటులన్ ఖజాన
పెత్తనము గైకొందుమోయ్ మాశక్తి ॥ముందు
శాంతినీ స్థాపింతుమోయ్ లోకాన
క్రాంతినీ వెలయింతుమోయ్ గాంధిజీ
స్వాంతమున ధర్మజ్యోతిన్ దేశదే
శాంతముల వెలిగింతుమోయ్ ॥ముందు॥
బోలో స్వాతంత్రభారత్ కీ జయ్

(అందఱు కూర్చుందురు)

వలం: నేఁటిసభకు శ్రీ కల్లూరి సుబ్బారావుగా రధ్యక్షత వహింప ప్రార్థించుచున్నాను. (మెడలో దండ వేయును. చప్పట్లు)

సుబ్బా: మహాశయులారా! నేఁడు సుదినము. మనజాతీయ కాంగ్రెసున కీనాఁటికి షష్టిపూర్తి రత్నోత్సవము అయినది. ఆ సేతుహిమాచల పర్యంతము జరుపుకొనుచున్నాము. ప్రపంచమందంతట జరుపబడుతున్నది. అరువదియొకటవ వత్సరము వచ్చినది. ఇది మనకు జాతీయపండుగ. స్వాతంత్రముకొరకై పోరాడు సంస్థ యిది. మనత్యాగము లిందు ప్రతిఫలించుచున్నవి. ఇపుడు త్యాగపరీక్ష జరుగుచున్నది. అసెంబ్లీ ఎన్నికలు రాబోవుచున్నవి. కాంగ్రెసుకే మీ వోట్లనిచ్చి విజయమును పొందుఁడు. కల్లూరి చంద్రమౌళి గారు త్యాగమూర్తులు. వా రుపన్యసింతురు.

చంద్ర: అధ్యక్షా! సోదరసోదరీమణులారా! ఓట్లతిరునాల వచ్చుచున్నది. కాంగ్రెసుప్రభలతో స్వరాజ్యతీర్థములైన పోలింగు స్టేషనులకు బయలుదేరుడు. కాంగ్రెసువారి

కిచ్చిన ప్రతిఓటు పురుషోత్తముడైన శ్రీగాంధి మహాత్ముల వారికి భక్తితో సమర్పించిన కానుక. మీ ఓట్ల మాలను గాంధిదేవుని కంఠమున నలంకరింపుడు. ఇది గొప్పపరీక్షా సమయము. భారతీయులలో స్వరాజ్యతృష్ణ మిక్కుటమైనదని చాటవలసిన సమయము. వోటర్లలో కాంగ్రెస్ తత్వము ఏమాత్ర ముండునో చూచెదనని ప్రభుత్వము సవాల్ చేసినది. జాతీయకాంగ్రెసు ఆ సవాలును స్వీకరించినది. భరతమాత మీ హృదయముల జొచ్చి తన యాత్మగౌరవమును నిలుపుకొనుగాక! కావున వోటింగు రోజున భూనభోంతరాళములు బ్రద్దలగునట్లు కాంగ్రెసే భారతీయులు, భారతీయులే కాంగ్రెసను జయజయధ్వానములు చేయుడు. పసుపుపెట్టెలయందే మీ వోట్లను పడ వేయ ప్రార్థించుచున్నాను.

సుబ్బా: కడప కోటిరెడ్డిగా రుపన్యసింతురు.

కోటి: గత 60 సంవత్సములనుండి కాంగ్రెసుచేసిన సేవ నిరుపమానమైనది. కాంగ్రెసుపై ప్రజలకుగల విశ్వాసమువల్లనే ప్రజలకది సేవ చేయ గలుగుచున్నది. 1942 సంవత్సరము నుండి కాంగ్రెసు అజ్ఞాతవాసములో గడపినది. అదిగో నైతిక విజయము చేకూరినది. దానిపై ప్రభుత్వము వారి యినుప పిడికిలి సడలినది. మరల కాంగ్రెసుశక్తి విజృంభించినది. నాయకులు విడుదలయిరి. అదుగో ఆంధ్ర శాష్ట్రి కాంగ్రెసు నాయకుండు ఆంధ్ర కేసరి.

మ. కనుగొమ్మల్లడె యాంధ్రకేసరి మహాగర్జారవంబు ల్లెలం
గను హుమ్మంచుహుటాహుటిన్వెడలిదిగ్దంతావళుల్ భీతిలన్
మన యాంధ్రావని సంచరించెడిని రాణ్మార్గంబులన్ శేవమై
వినరా వింకను క్షుద్రజంతుతతి గర్వోభూత నీచార్భటుల్

ఇఁక మనమందఱము నిర్మాణాత్మకంగా కృషిచేయవలెను. ఓ మహాశయులారా! ప్రజల నిత్యజీవితావసరములలో గలుగు కష్టనష్టములు తొలగడానికి పార్టీ విభేదాలు మరచి హిందూముస్లిములందఱు సమైక్యతతో కాంగ్రెసుకే వోట్లనిచ్చి సంస్థను బలపరచుడు.

సుబ్బా: కంమల ఓబులరెడ్డిగా రుపన్యసింతురు.

ఓబుల: సోదరులారా! బెంగాలుకరువు వంటి హృదయ విదారకమైన కరువులు మనదేశమునకు రాకుండ చేయవలెను. దొంగమార్కెట్లు పోయి ప్రతిగ్రామమునందున ఆహార కమిటీలు సవ్యంగా పనిచేయవలెను. రైతుల కూలీల స్థితులు చక్కబడవలెను. అందునకు త్యాగమూర్తులవసరము. అట్టి వారు శాసనసభల నలంకరించవలె. నుఅదిగో పోటీలేకయే కేంద్రశాసన సభ కెన్నుకొనబడిన రైతు నాయకుని గాంచుఁడు.

సీ. ప్రొఫెసరు పీఠంబు పూతుఁడై విషనాడి
దేశీయసేవలు దిద్దినాఁడు
పాశ్చాత్యదేశాల ప్రౌఢిమై విహరించి
గాంధీయ బోధలన్ గఱపినాఁడు

శ్రీ కిసాన్ కాంగ్రెసున్ జెచ్చెర నెలకొల్పి
జాతీయ ధర్మంబు సలిపినాఁడు
సర్వస్వమున్ దేశ సంసేవకై వీడి
త్యాగవైరాగ్యముల్ దాల్చినాఁడు
గీ. తెనుఁగు గడ్డకు కీర్తిని దెచ్చినాఁడు
అఖిలభారతనేతయై యలరినాఁడు
క్రూరశత్రుగణంబుల గూల్చినాఁడు
రైతు నాయకుఁ డాచార్య రంగబాబు!

ఇట్టి త్యాగశీలుఁడు, దేశసేవాధురంధరులు గలిగి అతి పవిత్రుఁడగు శ్రీ గాంధీజీచే నడుపబడు కాంగ్రెసుకు మీ రెల్లరు వోట్లు నొసంగి బలపరచుట మీ విధి. మహాత్ముఁడు 1919 ఏప్రిల్ ఆఱున రౌలట్ శాసన సత్యాగ్రహమను పేర మొదటి అఖిలభారతోద్యమమును, 1920 అగష్టు ఒకటిన అసహాయోద్యమమను పేర రెండవ అఖిల భారతోద్యమమును, 1930 మార్చి 12 న ఉప్పుసత్యాగ్రహమనుపేర మూడవ అఖిలభారతోద్యమమును లేవదీసెను. ఆగస్టు విప్లవము ప్రజాందోళనాఫలితము. కాంగ్రెసు బలమే మీ బలము. మీ బలమే కాంగ్రెసు బలము.

సుబ్బా: దేశసేవాపరాయణి శ్రీమతి ఈడ్పుగంటి రత్నమాంబగారు మాట్లాడుదురు.

రత్న: తల్లిదండ్రులారా! కాంగ్రెసు సంస్థ అఖండశక్తివంతమైనది. అరువది సంవత్సరముల దివ్యచరిత్ర గలది. కాంగ్రెసు మూలముననే స్వాతంత్ర్యము సంపాదించగలమను సత్యము 42 ఆగష్టు విప్లవమువలన తెలిసినది. ఇతర పార్టీలు

ఆంధ్రాలో నాశించు విషప్రచారమును జూచి మోసపో వలదు. సరోజినివంటి ఆదర్శ మహిళల బోధ వినుడు. ఎంతోకాలము దేశము బానిసత్వములో నుండజాలదు. సామ్రాజ్యవాదశక్తులు, ఆసియాలోని ప్రజా స్వాతంత్ర్య ఉద్యమాలను నాశనం చేయుటకు తీవ్రకృషి చేయుచున్నవి. ప్రపంచమును రక్షించుటకు స్వతంత్రభారతమే అస్వతంత్రఆసియాలో నాయకత్వము వహించవలెను. కావున ఈ ఎన్నికలలో మీరందరు పసుపుపెట్టెలయందే మీవోట్లను వేసి సామ్రాజ్యవ్యతిరేక పోరాటమునకు సన్నద్ధులు కండు.

సుబ్బా: నేటికి సభ ముగిసినది.

(అందరు లేచిపోవుచు కీర్తన పాడుదురు)

వలం: కీర్తన.

వోటియ్! ఓటియ్! కాంగ్రెసుకూ
పోటీపడకోయ్! కాంగ్రెసుతో ||వో||
కడుపునిండా కూడు – కావాలంటే
ఒడలినిండా గుడ్డ – కావాలంటే ||వో||
తడియకుండా – కొంప కోరావంటే
జడియకుండా నుండ – కోరావంటే ||వో||
రయితురాజ్యమే – రావాలంటే
బయటిపెత్తనమె – పోవాలంటే ||వో||
పయిరుపంటలే – పెరగాలంటే
జయము ప్రజలకు – కలగాలంటే ||వో||

(నిష్క్రమింతురు)

రంగము 8

ప్రదేశము : సేవాగ్రామము.

ప్రవేశము : గాంధి, అజాద్, నెహ్రూ, విజయలక్ష్మి, ట్రూమన్, లాస్కి, స్టాలిన్.

స్కి : నేటి కీ ప్రపంచ సమాఖ్యను నెలకొల్పగలిగితిమి. సంతోష మయినది.

ట్రూమన్ : అన్ని దేశములు స్వతంత్రమును పొంది శాంతి, అభ్యుదయములతో సౌఖ్యముగా నున్నవి.

స్టాలిన్ : సామ్రాజ్య వాదము నేటికి నశించి ప్రజాస్వామిక పరిపాలన సుస్థాపితమైనది.

లాస్కి : గాంధీమహాత్ముని యహింసావిధానమే శాంతిని నెల కొల్పి, విశ్వమానవకల్యాణమును చేకూర్చినది.

గాంధీ : నా మనోవాంఛితము నేటి కీడేరినది.

నెహ్రూ : లాస్కి, లూయీఫిషరు వంటి మిత్రుల నైతిక ప్రచారము మనకు మిక్కిలి తోడ్పడినది.

అజాద్ : జాతిమతకక్షలు నశించి సర్వమానవ సౌభ్రాతృత్వ మేర్పడినది.

విజయ : గాంధిమహాత్ముని యమోఘశక్తివలన శాంతి, సుఖ ములు సమకూరినవి.

లాస్కి : ఆత్మశక్తి యమోఘమైనదని ప్రపంచము నేటికి గ్రహింప కలిగినది.

సర్వేత్ర సుఖినః సన్తు సర్వే సంతు నిరామయాః ।
సర్వే భద్రాణి పశ్యన్తు మా కశ్చిత్ దుఃఖ మాప్నుయాత్ ॥

[మంగళ హారతి పాడుదురు.] ఓం శాంతిః ! !

పు ~ [illegible]

జవాహర్లాల్ నెహ్రూ		మునుస్వామిపి
బ్రూక్స్-గురవు	రాజేంద్ర ప్రసాద్	ఆచార్యరంగా
మోతీలాల్	ఇర్విన్	చంద్రమౌళి
హెరాల్డులాస్కీ	హోం మెంబరు	సుబ్బారావు
ఖాన్ సాహెబ్	కమాండర్ ఇన్ చీఫ్	కోటిరెడ్డి
ప్రకాశం పంతులు	జమీందారు	ట్రూమన్
గాంధీజీ	గుమాస్తా	లాస్కీ
పటేలు	గిరి-గోపాలరెడ్డి	స్టాలిన్
పట్టాభి	యాకూబ్	ఓబులరెడ్డి

స్త్రీలు :

కమలా నెహ్రూ	లక్ష్మీబాయమ్మ	సరోజిని
విజయలక్ష్మి	భాగతీరంగా	మరికొందరు

పార్థివ సం॥ర పుష్య శు ౮ సోమవారము 21–1–46 న గాంధిజీ బెజవాడకు వచ్చినపుడు మౌనవ్రత సందర్భమున వారికిని, ది 27–5–56 ఆదివారం క్రొత్తఢిల్లీలో భారతరత్న శ్రీ జవాహర్ లాల్ నెహ్రూ గారికిని ఇది ప్రేమతో సమర్పింపబడినది.

ఇట్లు,

రచయితలు.